کتابنامه آثار ماندگار
تنها یادگار پیامبر (ص)

تحقیقی در میراث علمی و معنوی حضرت فاطمه زهرا (س)

بسم الله الرحمن الرحیم

کتابنامه آثار ماندگار تنها یادگار پیامبر صلی الله علیه و آله

نویسنده:

علی اکبر مهدی پور

ناشر چاپی:

کنگره میراث علمی و معنوی حضرت فاطمه زهراء (علیها السلام)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

کتابنامه آثار ماندگار تنها یادگار پیامبر صلی الله علیه و آله

مشخصات کتاب

سرشناسه : مهدی پور، علی اکبر، ۱۳۲۴ -

عنوان و نام پدیدآور : کتابنامه آثار ماندگار تنها یادگار پیامبر علیه السلام/ علی اکبر مهدی پور.

مشخصات نشر : مشهد: کنگره میراث علمی و معنوی حضرت فاطمه زهرا (س)قم: دبیرخانه کتاب سال ولایت، ۱۳۸۴.

مشخصات ظاهری : ۱۲۷ ص.

شابک : ۶۵۰۰ ریال ۹۶۴-۰۶-۷۰۲۸-۶ :

یادداشت : کتابنامه به صورت زیرنویس.

موضوع : فاطمه زهرا (س)، ۸؟ قبل از هجرت - ۱۱ق. -- کتابشناسی

شناسه افزوده : کنگره میراث علمی و معنوی حضرت فاطمه زهرا سلام الله علیها

شناسه افزوده : دبیرخانه کتاب سال ولایت

رده بندی کنگره : Z۸۵۶۳/۵/م ۹ک ۲ ۱۳۸۴

رده بندی دیویی : ۰۱۶/۲۹۷۹۷۳

شماره کتابشناسی ملی : م ۸۴-۱۵۲۳۴

ص:۱

اشاره

مقدمه

زندگانی سراسر افتخار صدیقه کبری ، فاطمه زهرا سلام اللّه علیها سرمشق جامعی برای همه بانوان با فضیلت است.

صداقت ، شرافت ، عفّت ، عصمت ، فضیلت و پرهیزکاری مافوق تصوری در وجود او ترکیب یافته ، از او یک بانوی ملکوتی و آسمانی ، با عالیترین سجایای انسانی پدید آمده است.

او بانوی نمونه ، دختر نمونه ، همسر نمونه ، مادر نمونه ، و انسان نمونه ای است ، که باید همه بانوانِ فضیلت طلب ، درس انسانیت ، آیین همسرداری و شیوه تربیت فرزند را در مکتب او بیاموزند.

نام پر افتخار او با خطوط زرّین بر تارک صفحات طلائی تاریخ ثبت شده و برای همیشه زینت بخش آن خواهد بود.

نگارنده در این صفحات محدود درصدد بر شمردن فضایل بی شمار آن نادره خلقت نیست ، که اقیانوس بیکران کوثر در برکه ای نمی گنجد ، بلکه کتاب شناختی بسیار فشرده آثار مکتوب ، پیرامون خطبه ها ، گفته ها ،

سروده ها ستایش ها و نیایشهای ماندگار از تنها یادگار پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله را به محضر فرهیختگان و پژوهندگان آثار علمی محبوبه یکتا ، صدیقه کبری ، حضرت فاطمه زهرا سلام اللّه علیها تقدیم می نماید ، به این امید که محققان را به کار آید و گوشه چشمی از یوسف زهرا را به سوی فرزانگان همایش میراث علمی و معنویِ مادر مکرمه اش جلب نماید ، ان شاء اللّه.

ص:۸

بخش اول

خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام در مسجد پیامبر صلی الله علیه و آله

در حضور مهاجر و انصار (خطبه فدکیّه)

سر سلسله بانوان بزرگی که کرسی خطابه را با خطبه های شور انگیز خود زینت بخشیده اند ، صدیقه کبری ، فاطمه زهرا سلام اللّه علیها می باشد ، که قدرت بیان ، گیرایی تعبیر ، بلندی معانی و شیوایی اسلوب را از پدر والا قدرش به ارث برده ، در فصاحت و بلاغت هم سنگِ همسر بزرگوارش امیرمؤمنان صلوات اللّه علیه قرار گرفته ، گوی سبقت را از همه بانوان عالم برده است.

خطبه ای که در این بخش ، منبع شناسی و کتاب شناسیِ آن تقدیم می گردد ، خطبه ایست که پس از شهادت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در مسجد مدینه منوره ، در حضور مهاجر و انصار ، به عنوان «استیضاحِ خلیفه» و انتقاد از نظام حاکم ایراد شده است.

بزرگ بانوی جهان آفرینش ، به هنگام القای این خطبه ، در سوگ پدر بزرگوارش به شدّت متأثّر ، از غصب حق شوی گرامی اش در دریای غم و اندوه

غوطه ور ، از ناحیه سینه ، بازو ، کمر و صورت به شدت مجروح و مصدوم بود ، ولی در این خطبه از طرز تشکیل حکومت و تحریف مسیر خلافت انتقاد نموده ، آثار زیانبار آن را در اجتماع نو بنیاد اسلامی به تفصیل بیان کرده ، از توحید ، نبوت ، امامت ، فلسفه احکام ، حقایق تابناک اسلام و معارف والای تشیع سخن گفته ، چهره کریه غاصبان خلافت و متصدیان نامشروع زعامت را به شایسته ترین وجه ممکن ترسیم نموده ، که از دیدگاه عمق مطالب ، استحکام معانی ، استدلال به آیات قرآن ، استشهاد به سنت قطعی ، شیوایی بیان و تناسب آن با هدف خطابه ، به قدری بلند و پر مایه است که نظیر آن ، جز در سخنان پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و امیر بیان ، مولای متقیان ، پیشوای پروا پیشگان ، حضرت علی علیه السلامیافت نمی شود.

فرازهای تابناک این خطبه در سینه ها ضبط شد ، در بایگانی تاریخ نقش بست و در سر لوحه اوراق زرین تاریخ ثبت گردید ، که در اینجا به تعدادی از منابع مورد اعتماد و استناد اشاره می کنیم :

۱ ـ ابوالفضل احمد بن ابی طاهر ، مشهور به «ابن طیفور» متوفای ۲۸۰ ه . آن را با سلسله اسنادش از طریق «زید بن علی بن الحسین علیه السلام» روایت کرده است.(۱)

۲ ـ ابوبکر احمد بن عبد العزیز جوهری ، محدث پر آوازه قرن چهارم ، با سلسله اسنادش از عقیله العرب حضرت زینب سلام اللّه علیها روایت کرده است.(۲)

۱- [۱] . ابن طیفور ، بلاغات النّساء ، ص ۲۰ ـ ۲۶.

۲- [۲] . ابن ابی الحدید پس از ستایش فراوان از جوهری به عنوان : عالم ، محدّث ، کثیر الادب ، ثقه و پرهیزکار ؛ این خطبه را از کتاب «السقیفه و فدک» از جوهری روایت کرده است . [ابن ابی الحدید ، شرح نهج البلاغه ، ج ۱۶ ، ص ۲۱۱] و اربلی آن را از روی نسخه کهن «سقیفه» که در ربیع الآخر ۳۲۲ ه . بر مؤلف قرائت شده ، روایت کرده است [اربلی ، کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۰۶] .

۳ _ ابن مردویه ، احمد بن موسی بن مردویه اصفهانی ، متوفای ۴۱۰ ه . آن را با سلسله اسنادش از طریق عایشه روایت کرده است.(۱)

۴ _ سید مرتضی علم الهدی ، متوفای ۴۳۶ ه . آن را با سلسله اسنادش از طرق مختلف روایت نموده است(۲).

۵ _ شیخ طوسی ، متوفای ۴۶۰ ه . آن را با همان اسناد روایت کرده است(۳).

۶ _ ابو جعفر محمد بن جریر بن رستم طبری _ امامی _ از بزرگان قرن پنجم هجری ، آن را با اسناد مختلف از طریق ابن عباس ، امام باقر علیه السلام حضرت زینب علیهاالسلام و عایشه روایت کرده است(۴).

۷ _ ابو منصور احمد بن علی بن ابی طالب طبرسی ، از شخصیتهای برجسته قرن ششم ، آن را از طریق عبداللّه محض روایت کرده است.(۵)

۸ _ ابو المؤید ، موفق بن احمد مکی خوارزمی _ اخطب خوارزم _ متوفای ۵۶۸ ه . آن را با سلسله اسناد خود از عایشه حدیث کرده است(۶).

۹ _ رضی الدین ، علی بن موسی _ ابن طاووس _ متوفای ۶۶۴ ه . آن را از طریق ابن مردویه ، ابن ابی الحدید و جوهری روایت نموده است(۷).

۱- [۱] . سید ابن طاووس آن را از کتاب «المناقب» ابن مردویه روایت کرده است [سید ابن طاووس ، الطرائف ، ص ۴۰۹] .

۲- [۲] . سیّد مرتضی علم الهدی ، الشّافی فی الامامه ، ج ۴ ، ص ۶۹ _ ۷۷.

۳- [۳] . شیخ طوسی ، تلخیص الشّافی ، ج ۳ ، ص ۱۳۹.

۴- [۴] . طبری ، دلائل الامامه ، ص ۱۰۹ _ ۱۲۵.

۵- [۵] . طبرسی ، الاحتجاج ، ص ۹۷ _ ۱۰۸.

۶- [۶] . خوارزمی ، مقتل الحسین ، ج ۱ ، ص ۱۲۱ _ ۱۲۳.

۷- [۷] . ابن طاووس ، الطرائف ، ص ۴۰۹ _ ۴۲۱.

۱۰ ــ علی بن عیسی اربلی ، متوفای ۶۹۳ ه . آن را از کتاب «السقیفه» از یک نسخه کهن ، که در سال ۳۲۲ ه . بر مؤلّف قرائت شده ، روایت کرده است(۱).

اگر بخواهیم همه منابع خطبه حضرت زهرا سلام اللّه علیها را نقل کنیم در این صفحات نمی گنجد ، و لذا به ۱۰ مورد یاد شده بسنده می کنیم و یادآور می شویم که شیخ صدوق فرازهایی از آن را در علل الشرایع ، ابن ابی الحدید معتزلی قسمت اعظم آن را در شرح نهج البلاغه و متن کامل آن را علامه مجلسی از بیش از ۱۰ طریق در بحار الانوار روایت کرده است(۲).

کتابنامه شروح خطبه فدکیه

به جهت جایگاه خاص خطبه حضرت فاطمه سلام اللّه علیها که بعد از شهادت رسول اکرم صلی الله علیه و آله در مسجد النبی در محضر مهاجر و انصار ، به عنوان استیضاح خلیفه ایراد گردیده ، بر این خطبه شروح مستقل و ضمنی فراوان در کتب حدیثی ، ادبی و عقیدتی در طول قرون و اعصار نوشته شده ، که احصا کردن آن در این صفحات محدود ممکن نیست.

فی المثل ابن ابی الحدید معتزلی ، متوفای ۶۵۶ ه . شرح مفصلی در شرح نهج البلاغه اش بر این خطبه نوشته است.(۳) و علامه مجلسی در دائره المعارف بزرگ بحار الأنوار شرح گسترده ای نوشته ،(۴) ولی ما در این بخش به

۱- [۱] . اربلی ، کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۰۵ ــ ۱۱۸.
۲- [۲] . علامه مجلسی ، بحار الأنوار ، ج ۲۹ ، ص ۲۱۵ ــ ۳۳۳.
۳- [۳] . ابن ابی الحدید ، شرح نهج البلاغه ، ج ۱۶ ، ص ۲۱۰ ــ ۲۳۷.
۴- [۴] . علامه مجلسی ، بحار الانوار ، ج ۲۹ ، ص ۲۴۷ ــ ۳۳۳.

کتاب شناسی بسیار فشرده کتابهایی می پردازیم که مستقلاً در شرح خطبه فدکیه به رشته تحریر در آمده است.(1)

۱ ـ أدب الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

سید محمد جمال هاشمی (م : ۱۳۹۷ ه)

شرح خطبه فدکیه حضرت فاطمه علیهاالسلام ـ مخطوط ـ(2)

۲ ـ اسرار فدک (فارسی)

محمد باقر انصاری و سید حسین رجائی

نشر الهادی ، قم ، ۱۴۲۰ ه . ۳۰۴ صفحه وزیری.

متن ، ترجمه ، سند و تحلیل خطبه فدکیه

۳ ـ إعلموا أنّی فاطمه علیهاالسلام (عربی)

عبدالحمید مهاجر

دار الکتاب و العتره ، بیروت ، ۱۴۱۳ ه . ده مجلّد ، ۷۶۰۰ صفحه وزیری

گسترده ترین شرح خطبه حضرت فاطمه سلام اللّه علیها.

۴ ـ بررسی خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

محسن واعظ

بررسی نکات خطبه فدکیه ـ مخطوط ـ

ص:۱۳

۱- [۱] . کتابهایی که در شرح هر دو خطبه نوشته شده ، در بخش دوم معرفی می شوند.

۲- [۲] . مؤلف در کتاب «الزهراء» چاپ بغداد ، ص ۸۱ ، از آن نام برده است.

۵ ــ بررسی خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام و ترجمه آن (فارسی)

سید علی اکبر سجادی پور

ترجمه و بررسی خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام ــ مخطوط ــ(۱)

۶ ــ ترجمه خطبه فدک از بزرگ بانوی اسلام (فارسی)

احمد معصومی

چاپ تهران ، ۱۳۹۷ ه . ۸۰ صفحه جیبی

۷ ــ ترجمه السحاب المطیر (فارسی)

سید حسن عباس موسوی نیشابوری کنتوری

شرح و ترجمه خطبه فدکیه ــ مخطوط ــ(۲)

۸ ــ تفسیر خطبه فاطمه الزهرا علیهاالسلام (عربی)

ابو عبداللّه ، احمد بن عبد الواحد بن احمد بزّاز ، مشهور به : ابن عبدون

نجاشی مقدم رجالیون از آن نام برده(۳).

۹ ــ چهل حدیث در مناقب امّ أبیها و خطبه تاریخی آن حضرت (فارسی)

علی اکبر مهدی پور

انتشارات رسالت ، قم ، ۱۳۷۹ ش. ۶۴ صفحه جیبی

متن و ترجمه خطبه فدکیه و ۴۰ حدیث در مناقب حضرت فاطمه علیهاالسلام

۱- [۱] . انصاری زنجانی، حاج شیخ اسماعیل، فاطمه علیهاالسلام در آیینه کتاب، چاپ دلیل ما، قم، ۱۴۲۲ ه . ص ۱۷۱.
۲- [۲] . انصاری ، همان ، ص ۲۰۷.
۳- [۳] . نجاشی ، الرجال ، ص ۸۷، رقم ۲۱۱.

۱۰ _ حقیقت جاویدان (فارسی)

محمد باقر ملبوبی

انتشارات صدر ، تهران ، ۱۳۹۱ ه . ۴۳۹ صفحه وزیری.

شرح قسمتی از خطبه فدکیه ، به عنوان جلد اول.

۱۱ _ حماسه بزرگ (فارسی)

ناصر مکارم شیرازی

نشر انجمن محبّان الفاطمه ، مشهد ، ۱۴۰۶ ه . ۱۰۴ صفحه رقعی.

متن ، ترجمه ، سند و شرح فرازهایی از خطبه فدکیه.

۱۲ _ خطابه بزرگ بانوی اسلام (فارسی)

عبد رضی ربانی

ناشر : مؤلف ، ۹۶ صفحه جیبی

متن و ترجمه خطبه فدکیه.

۱۳ _ خطابه فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

خلیل کمره ای (م : ۱۴۰۵ ه)

کتابخانه سقراط ، تهران ، ۱۳۶۷ ه . ۱۳۳ صفحه وزیری

شرح خطبه فدکیه و تحلیل غصب فدک.

۱۴ _ خطابه فدک (فارسی)

محمد باقر انصاری و سید حسین رجائی

نشر الهادی ، قم ، ۱۳۷۶ ش. ۱۲۸ صفحه رقعی

متن ، ترجمه ، سند ، شرح و کتابنامه خطبه فدکیه ، گزیده کتاب «اسرار فدک»

۱۵ _ خطبه آتشین بانوی اسلام (فارسی)

علی کاظمی

نشر ایمان ، قم ، ۱۳۶۵ ش. ۸۵ صفحه رقعی.

ترجمه خطبه فدکیه

۱۶ _ خطبه آتشین بانوی نمونه اسلام حضرت فاطمه علیهاالسلام(فارسی)

حسین عمادزاده (م : ۱۴۱۰ ه)

دفتر نشر ، قم ، ۱۳۹۱ ه . ۷۶ صفحه وزیری

متن و ترجمه خطبه فدکیه ، صفحه مقابل.

۱۷ _ خطبه تاریخی بانوی بزرگ اسلام حضرت فاطمه علیهاالسلام(فارسی)

سید علی سید نژاد

نشر امور تربیتی منطقه ۲ ، قم ، ۱۳۷۱ ش. ۶۰ صفحه وزیری.

شرح خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام

۱۸ _ خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

غلامحسین حسین زاده _ مخطوط _(۱)

۱۹ _ خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

۱- [۱] . انصاری ، همان ، ص ۲۹۳.

عبدالرحمن انصاری

نشر انصار المهدی ، قم ، ۱۳۷۳ ش. ۱۲۸ صفحه جیبی

متن و ترجمه خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام

۲۰ _ خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

سید ابوالفضل موسوی گرمارودی

متن و ترجمه خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام

۲۱ _ خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام _ ویژه نوجوانان _ (فارسی)

کنگره بین المللی حضرت زهرا علیهاالسلام ، ساری ، ۱۳۷۶ ش. ۶۰ صفحه جیبی

۲۲ _ خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

کریم کاظمی

نشر کوشا مهر ، شیراز ، ۱۳۷۹ ش. ۱۷۵ صفحه رقعی

ترجمه منظوم خطبه فدکیه

۲۳ _ خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام اصیل و جاودانه است (فارسی)

محمد علی شمشیری میلانی

انتشارات منشور ، تبریز ، ۱۳۷۳ ش. ۱۰۶ صفحه رقعی

سند و اصالت خطبه و پاسخ به یاوه سرایی های برخی از کج اندیشان (یوسف شعار).

۲۴ _ خطبه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

اداره ارشاد اسلامی شرق تهران ، ۲۵ صفحه رقعی.

متن ، ترجمه و منابع خطبه فدکیه.

۲۵ _ خطبه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

شیخ حسینعلی منتظری

نشر بلاغت ، قم ، ۱۳۷۴ ش. ۳۴۴ صفحه وزیری.

متن ، ترجمه ، شرح و اثبات خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت

۲۶ _ خطبه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (اردو)

شیخ حسینعلی منتظری

ترجمه عنوان بالا به زبان اردو ، ۱۹۹۶ م. ۳۷۶ صفحه وزیری.

۲۷ _ خطبه الزهراء علیهاالسلام (اردو)

محمد تقی خان حیدر آبادی

چاپ حیدر آباد ، هند

ترجمه خطبه فدکیه به اردو

۲۸ _ خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

از مؤلف ناشناخته ، ۳۹ صفحه رقعی.

متن و تعلیقات و مقدمه ای تحت عنوان : نقش حضرت زهرا در ادای رسالت.

۲۹ _ خطبه الزهراء علیهاالسلام (فارسی)

محمد رضا انصاری

ترجمه عنوان بالا ، چاپ قم ، ۱۳۶۱ ش. ۸۰ صفحه رقعی

۳۰ _ خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

تنظیم و نشر مؤسسه البلاغ ، بیروت ، ۱۴۱۰ ه

۳۱ _ خطبه الزهراء علیهاالسلام (فارسی)

تنظیم و نشر مؤسسه فاطمیه سمنان ، ۱۴۰۷ ه . ۴۰ صفحه رقعی

متن ، ترجمه ، اسناد و منابع.

۳۲ _ خطبه الزهراء علیهاالسلام و قصتها (عربی)

جمعی از فضلای نجف اشرف

نشر دار الأضواء ، بیروت ، ۱۴۱۷ ه . ۵۴ صفحه جیبی

متن تحقیق شده خطبه فدکیه ، با تعلیقات

۳۳ _ خطبه الصدیقه الکبری فاطمه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

از مؤلفی ناشناخته ، بیروت ، ۱۴۱۶ ه . ۴۴ صفحه رقعی.

متن و شرح مفردات خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام

۳۴ _ خطبه فاطمه زهرا علیهاالسلام (عربی)

از مؤلف ناشناخته _ قرن ۱۱ _

نسخه خطی ، در ۱۵ ورق(۱).

۱- [۱] . عربزاده ، فهرست نسخه های خطی کتابخانه آیه اللّه گلپایگانی ، ج ۱ ، ص ۲۸۵ ، به شماره۳۲/۴۶ و ۳۲/۶۶.

۳۵ _ خطب فاطمه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

حلم حائری

چاپ نجف ، ۲۴ صفحه جیبی

۳۶ _ خطبه فدک (فارسی)

علی فصیحی

نشر هوشیار ، مشهد ، ۱۳۷۶ ش. ۷۲ صفحه جیبی

متن ، ترجمه و منابع خطبه با شرح وضع جغرافیائی فدک

۳۷ _ خطبه فدک حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

تنظیم و نشر منیر ، تهران ، ۱۳۷۴ ش. ۴۸ صفحه رقعی

متن و ترجمه صفحه مقابل خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام

۳۸ _ خطبه فدکیه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

محمد روحانی علی آبادی

متن و ترجمه خطبه فدکیه ، از ۶۰ منبع شیعه و اهل سنت _ مخطوط _(۱)

۳۹ _ الخطبه الفدکیه و شرحها (عربی)

از مؤلف ناشناخته

۱- [۱] . انصاری ، همان ، ص ۳۰۱.

متن و شرح فرازهای خطبه _ مخطوط _

۴۰ _ خطبه منظومه حضرت زهراء علیهاالسلام (فارسی)

سید رضا آل یاسین

ترجمه منظوم خطبه فدکیه _ مخطوط _

۴۱ _ خطبه منظومه ملکه اسلام فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

محمد افتخاری ساوجی

ترجمه خطبه فدکیه به نظم ، ۱۳۵۴ ش. ۱۶ صفحه جیبی

۴۲ _ خطبه و اشک (فارسی)

محمد لک علی آبادی

تحلیلی پیرامون خطبه فدکیه ، ۸۰ صفحه رقعی

۴۳ _ الدّره البیضاء فی شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

سید محمد تقی رضوی قمی (م : ۱۳۴۴ ه .)

کتابفروشی علمی ، تهران ، ۱۳۵۴ ه . ۱۹۰ صفحه خشتی.

متن ، شرح ، سند خطبه و تاریخچه فدک

۴۴ _ رخساره خورشید (فارسی)

محمد تقی خلجی

نشر میثم تمار ، قم ، ۱۳۷۹ ش. ۴۳۷ صفحه وزیری

شرح خطبه و بیان اسناد و منابع آن

۴۵ _ الزّهراء و خطبه فدک (عربی)

علامه مجلسی ، مولی محمد باقر (م : ۱۱۱۰ ه .)

تقدیم ، تحقیق و تکمیل محمد تقی شریعتمداری

نشر دار گلستان کوثر ، تهران ، ۱۴۲۳ ه . ۲۵۵ صفحه وزیری.

متن ، شرح ، اسناد و منابع خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت.

۴۶ _ السّحاب المطیر (عربی)

سید حسن عباس موسوی نیشابوری کنتوری

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۱)

۴۷ _ سخنان برترین بانو (انگلیسی)(۲)

جلیل سید ابراهیمی

نشر ثار اللّه ، تهران ، ۱۳۷۹ ش. ۶۰ صفحه رقعی.

۴۸ _ سخنرانی حضرت فاطمه علیهاالسلام در مسجد پیامبر اکرم علیه السلام(فارسی)

علیرضا اللهیاری

نشر انجام کتاب ، تهران ، ۱۳۶۷ ش. ۴۸۸ صفحه وزیری.

شرح فرازهای خطبه به تفصیل.

۱- [۱] . همان ، ص ۳۹۰.

۲- [۲] . The Speech of Supreme Iady

۴۹ _ سخنرانی فاطمه علیهاالسلام جلوه گاه ایده آل اسلامی (فارسی)

توران انصاری

رسالت قلم ، تهران ، ۱۳۶۰ ش. ۸۸ صفحه جیبی

۵۰ _ سوگنامه فدک (فارسی)

سید محمد تقی نقوی

نشر جلیل ، تهران ، ۱۴۱۴ ه . ۶۳۱ صفحه وزیری

شرح تفصیلی خطبه فدکیه

۵۱ _ سیری مختصر در ماجرای غم انگیز فدک (فارسی)

سید اصغر محمود آبادی

۳۰۰ صفحه وزیری

شرح خطبه فدکیه

۵۲ _ شرح خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

سید عز الدّین حسینی زنجانی

چاپ دفتر تبلیغات اسلامی ، قم ، ۸۳۶ صفحه رقعی (دو جلد)

شرح تحلیلی و بیان نکات و دقایق خطبه فدکیه

۵۳ _ شرح خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

سید احمد بن عطاء اللّه امامی (م : ۱۴۱۴ ه .)

شرحی گسترده ، ولی _ مخطوط _

۵۴ _ شرح خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

الیاس شریفی اشکوری

چاپخانه اسلام ، قم ، ۱۴۰۵ ه . ۶۴ صفحه رقعی

۵۵ _ شرح خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (اردو)

سید حسن نقوی لکهنوی

چاپ هند.

۵۶ _ شرح خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

سید علی اکبر برقعی (م : ۱۴۰۷ ه .)

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _ (۱)

۵۷ _ شرح خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

احمد ارجمند اردبیلی

شرح گسترده خطبه فدکیه و دیگر خطبه حضرت ، در دو مجلد _ مخطوط _

۵۸ _ شرح خطبه حضرت فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

احمد مدرس وحید ، مشهور به : حاج میرزا آقا باغمیشه ای (م : ۱۴۰۴ ه .)

چاپخانه علمیه ، تبریز ، ۱۳۴۸ ش. ۴۳۹ صفحه وزیری.

شرح مزجی ، ادبی و تاریخی خطبه فدکیه.

۱- [۱] . جواهر کلام ، تربت پاکان قم ، ج ۲ ، ص ۳۷۳.

۵۹ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

سید ابوالقاسم بن حسن حسینی موسوی

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۱)

۶۰ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

سید ابوالقاسم جعفر کبیر ، بن حسین خوانساری (م : ۱۱۵۸ ه .)

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۲)

۶۱ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

از مؤلف ناشناخته

شرح واژه های مشکل خطبه _ مخطوط _(۳)

۶۲ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

فضل علی ، بن ملاّولی اللّه شریعت قزوینی (م : ۱۳۶۷ ه .)

در شرح خطبه فدکیه ، موسوم به : «شرح خطبه اللّمّه» _ مخطوط _(۴)

۶۳ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

۱- [۱] . استادی ، فهرست هزار و پانصد نسخه آستان قدس رضوی ، ش ۵۶۷.

۲- [۲] . اشکوری ، تلامذه العلامه المجلسی ، ص ۱۹ رقم ۱۶.

۳- [۳] . ثقه الاسلام تبریزی ، مرآت الکتب ، ج ۲ ، ص ۲۰۶.

۴- [۴] . جلالی ، سید محمد جواد ، فهرس التّراث ، ج ۲ ، ص ۳۸۰.

سید علی اکبر بن محمد جعفر حسنی حسینی یزدی (م : حدود ۱۲۸۸ ه .)

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۱)

۶۴ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

سید محمد حسن بن محمد مهدی موسوی شوشتری _ ق ۱۴ _

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۲)

۶۵ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

سید محمد سعید _ حفید صاحب عبقات _

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۳)

۶۶ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

هادی بنابی (ق ۱۳)

شرح خطبه فدکیه ، موسوم به «شرح خطبه اللّمّه» _ مخطوط _(۴)

۶۷ _ شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (فارسی)

از مؤلف ناشناخته ، چاپ نجف اشرف(۵).

۱- [۱] . کحاله ، معجم المؤلّفین ، ج ۷ ، ص ۴۰.

۲- [۲] . تهرانی ، نقباء البشر ، ج ۱ ، ص ۴۴۴.

۳- [۳] . میلانی ، نفحات الأزهار ، ج ۱ ، ص ۱۴۹.

۴- [۴] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۱۳ ، ص ۲۲۵.

۵- [۵] . خانبابا مشار ، فهرست کتابهای چاپی فارسی ، ج ۲ ، ص ۲۱۱۹.

۶۸ _ شرح خطبه سیدتنا الزهراء فی مسجد النبی بالمدینه المنوره (عربی)

محمد مهدی مراغی حائری _ بنابی _

پیرامون سند و منابع خطبه فدکیه

۶۹ _ شرح خطبه الصدیقه فاطمه الزهرا علیهاالسلام (عربی)

محمد طاهر آل شبیر خاقانی (م : ۱۴۰۶ ه .)

نشر انوار الهدی ، قم ، ۱۴۱۲ ه . ۲۷۰ صفحه وزیری

بخش اول کتاب به قلم مؤلف و بخش تکمیلی آن به قلم فرزند برومندش محمد کاظم خاقانی است.

۷۰ _ شرح خطبه فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

بنیاد فرهنگی فاطمه الزهرا علیهاالسلام ، تهران

۷۱ _ شرح خطبه فاطمه الزهرا علیهاالسلام و أسبابها (عربی)

نزیه قمیحه

نشر الوفاء ، بیروت ، ۱۴۰۵ ه . ۱۹۲ صفحه وزیری

۷۲ _ شرح خطبه فدک (فارسی)

محمد تقی شریعتمداری

نشر منیر ، تهران ، ۱۳۷۹ ش. ۹۴ صفحه رقعی

۷۳ _ شرح خطبه فدک (فارسی)

سید محمد تقی قائنی خراسانی

۷۴ _ شرح الخطبه الکبیره للزّهراء البتول (عربی)

مسلم جابری (م : ۱۳۷۴ ه)

چاپ نجف ، ۲۴ صفحه جیبی

۷۵ _ شرح خطبه اللّمّه (عربی)

محمد نجف کرمانی مشهدی (م : ۱۲۹۲ ه .)

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۱)

۷۶ _ شرح خطبه اللّمّه (اردو)

سید علی محمد بن دلدار علی نقوی لکهنوی (م : ۱۳۱۲ ه .)

چاپ هند.(۲)

۷۷ _ شرح خطبه اللّمه لسیّده النّساء فاطمه الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

از مؤلف ناشناخته _ مخطوط _(۳)

۷۸ _ صدای فاطمی فدک (فارسی)

محمد باقر انصاری ، سید حسین رجائی

نشر دلیل ما ، قم ، ۱۳۸۲ ش. ۸۴ صفحه رقعی

۱- [۱] . بغدادی ، هدیه العارفین ، ج ۲ ، ص ۳۸۰.

۲- [۲] . مدرس خیابانی ، ریحانه الأدب ، ج ۱ ، ص ۳۱۹ .

۳- [۳] . انصاری ، همان ، ص ۴۳۱.

متن عربی ، ترجمه ، تحقیق در متن و سند خطبه فدکیه.

۷۹ _ غیرت عشق (فارسی)

بنیاد فرهنگی فاطمه الزهراء علیهاالسلام

نشر بنیاد ، تهران ، ۱۳۸۰ ش. ۳۱ صفحه رقعی

متن و ترجمه مصحّح خطبه فدکیه

۸۰ _ فاطمه علیهاالسلام و فدک (فارسی)

محمد حسین ضیائی بیگدلی

نشر دار العلم ، قم ، ۱۳۸۰ ش. ۱۶۰ صفحه رقعی.

شرح خطبه فدکیه

۸۱ _ فریاد فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

تنظیم و نشر دفتر مطالعات دینی زنان

۸۲ _ فریاد یک انقلاب (فارسی)

محمد یوسف حریری

نشر بدر ، تهران ، ۱۳۵۴ ش. ۱۲۶ صفحه

تحلیل خطبه فدکیه.

۸۳ _ قطره ای از دریا (فارسی)

علی ربانی گلپایگانی

نشر مدرسه حجتیه ، قم ، ۱۴۱۰ ه . ۱۷۳ صفحه خشتی

شرح کوتاهی بر خطبه فدکیه

۸۴ _ کشف المحجّه فی شرح خطبه اللّمه (عربی)

سید عبداللّه شبّر (م : ۱۲۴۲ ه)

نسخه خطی آن در کتابخانه شوشتری های نجف اشرف موجود است(۱).

۸۵ _ کلام فاطمه فی فدک (عربی)

ابوالفرج ، علی بن حسین اصفهانی ، صاحب «الأغانی» (م : ۳۵۶ ه)

شرح خطبه فدکیه _ مخطوط _(۲)

۸۶ _ کلمه الزّهراء (عربی)

سید عباس مدرسی

نشر عاشورا ، قم ، ۱۴۱۴ ه . ۱۲۸ صفحه رقعی

خطبه فدکیه به صورت منظوم

۸۷ _ لؤلؤ لالا ، در تاریخ و خطبه حضرت زهراء علیهاالسلام (فارسی)

سید علی اکبر برقعی قمی (م : ۱۴۰۷ ه)

تحت عنوان شرح خطبه حضرت فاطمه گفته شد _ مخطوط _

۸۸ _ اللمعه البیضاء فی شرح خطبه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

۱- [۱] . کشمیری ، تکلمه نجوم السماء ج ۱ ، ص ۴۵۱.

۲- [۲] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۱۸ ، ص ۱۰۹.

محمد علی انصاری قراچه داغی (م : ۱۳۱۰ ه)

نشر الهادی ، قم ، ۱۴۱۸ ه . ۹۱۲ صفحه وزیری

شرحی گسترده بر خطبه فدکیه

۸۹ _ لمعه الضیاء فی شرح خطبه الزهرا علیهاالسلام (عربی)

از مؤلف ناشناخته

چاپ سنگی

۹۰ _ متن کامل خطبه حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

حسین عماد زاده (م : ۱۴۱۰ ه)

نشر کانون شریعت ، تهران ، ۱۳۷۳ ش. ۵۵ صفحه رقعی

متن ، ترجمه و شرح کوتاه خطبه فدکیه

۹۱ _ مروری بر خطبه ای کم نظیر از بانویی بی همتا (فارسی)

احمد بهشتی

سازمان تبلیغات اسلامی ، تهران ، ۱۳۶۹ ش. ۲۴ صفحه رقعی.

۹۲ _ من فقه الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

سید محمد حسینی شیرازی (م : ۱۴۲۲ ه .)

جلد دوم : دار الصادق ، بیروت ، ۱۴۱۹ ه . ۴۸۰ صفحه وزیری.

جلد سوم : دار المهدی ، اصفهان ، ۱۴۲۱ ه . ۴۱۶ صفحه وزیری.

آیه اللّه شیرازی جلد دوم و سوم از دائره المعارف «من فقه الزهراء» علیهاالسلامرا به

تحلیل خطبه فدکیه از دیدگاه تشریع اسلامی اختصاص داده ، بُعد تازه ای از ابعاد شخصیت والای صدیقه طاهره سلام اللّه علیها را فرا روی پژوهشگران فرهنگ فاطمی گشوده است(۱).

۱- [۱] . مرحوم آیه اللّه شیرازی مجلدات بعدی جلد چهارم و پنجم را نیز به شرح خطبه فدکیه _ آنهم از زاویه احکام فقهیِ مستفاد از خطبه _ اختصاص داده ، چنانکه در جلد سوم ، ص ۴۰۲ ، به آن تصریح شده ، ولی هنوز به طبع نرسیده است.

بخش دوم

خطبه زهرای اطهر علیهاالسلامدر بستر شهادت برای بانوان مهاجر و انصار

هنگامی که بیماری حضرت زهرا علیهاالسلام شدت یافت ، بانوان مدینه متوجه شدند که آخرین شعله های زندگی حضرت فاطمه علیهاالسلام در حال سوسو کشیدن است ، از این رهگذر یکدیگر را خبر کردند و به صورت دسته جمعی به عیادت آن بانوی مظلومه شتافتند.

با مشاهده جسم رنجور و تن مصدوم آن حورای انسیّه به شدت دچار غم و اندوه شدند و در هاله ای از حیرت و تعجب فرو رفتند و سکوت سهمگینی بر مجلس حکمفرما شد.

یکی از بانوان سکوت را شکست و با جملاتی بریده عرضه داشت : ای یادگار پیامبر! وضع مزاجی و بیماری شما چگونه است؟

گویی مرزبان اسلام و مرزدار ایمان منتظر همین یک جمله بود ، با آن تن رنجور و دل مهموم سخن آغاز کرد ، خطبه ای بسیار گیرا ، با تعبیراتی بسیار شیوا و واژه هایی بسیار والا ایراد نمود ، از جور هیئت حاکمه ، سکوتِ مرگبار مهاجر و انصار ، سرنوشت شوم خلافت ، تعدی به حریم نبوت ، غصب میراث پیامبر ، منحرف ساختن راه مستقیم امامت از مسیر صحیح و تعیین شده آن و دهها هشدارهای لازم و ضروری را گوشزد نمود ، به طوری که بانوان عیادت کننده چون به خانه های خود آمدند ، شب تا به سحر با گریه و فریاد ، سیمای مظلومانه تنها یادگار پیامبر را به تصویر کشیدند.

آن شب در کلّ مدینه احدی به خواب نرفت

ص:۳۳

این نغمه های فاطمه بود که از حلقوم بانوان مـدینه بیرون می آمـد و در فضای یثرب طنین می انـداخت و خواب را از دیدگان همه می ربود.

متن کامل این خطبه در صـدها منبع مورد اعتماد و اسـتناد از بزرگان عامه و شـیعه ثبت شده ، که به چند نمونه از آنها به عنوان مثال اشاره می کنیم :

۱ . ابوالفضل ، احمد بن ابی طاهر ، مشهور به : «ابن طیفور» متوفای ۲۸۰ ه . با سلسله اسنادش از «عطیه عوفی»(۱).

۲ . ابوبکر ، احمد بن عبدالعزیز جوهری ، متوفای ۳۲۳ ه . با سلسله اسنادش از فاطمه بنت الحسین علیه السلام(۲).

۳ . ابوجعفر ، محمد بن جریر بن رسـتم طبری ، مشـهور به : «طبری امامی» ، از شخصـیتهای برجسته قرن پنجم ، همنام و معاصر صاحب تاریخ طبری ، با سلسله اسنادش از امام زین العابدین و فاطمه دختر امام حسین علیهماالسلام.(۳)

۴ . ابو جعفر ، محمد بن علی بن حسـین بن بابویه ، مشهور به : «شیخ صدوق» متوفای ۳۸۱ ه . با سلسله اسنادش از عمر بن امیر مؤمنان و فاطمه بنت الحسین علیهماالسلام.(۴)

۵ . ابو جعفر ، محمد بن حسن طوسی ، متوفای ۴۶۰ ه . با سلسله اسنادش از ابن عباس.(۵)

۱- [۱] . ابن طیفور ، بلاغات النساء ، ص ۲۸ _ ۳۰.
۲- [۲] . جوهری ، السقیفه و فدک ، ص ۱۲۰ _ ۱۲۱.
۳- [۳] . طبری ، دلائل الامامه ، ص ۱۲۵ _ ۱۲۹.
۴- [۴] . شیخ صدوق ، معانی الأخبار ، ص ۳۵۴ _ ۳۵۷.
۵- [۵] . شیخ طوسی ، الامالی ، ج ۱ ، ص ۳۷۴ _ ۳۷۶ ، مجلس ۱۳ ، ح ۸۰۴.

۶ . ابو منصور ، احمـد بن علی بن ابی طـالب طبرسـی ، از علمای قرن شـشم ، از سویـد بن غفله ، یار باوفای مولای متقیان علیه السلام.(۱)

۷ . ابو عبداللّه ، حسین بن جبیر ، صاحب کتاب «نخب المناقب» از علمای قرن هفتم.(۲)

۸ . زین الدین علی بن یوسف بن جبر ، از رجال برجسته قرن هفتم.(۳)

۹ . ابو حامـد ، عزالـدین ، عبدالحمیـد بن هبه اللّه مداینی ، مشـهور به : «ابن ابی الحدید» متوفای ۶۵۶ ه . از فاطمه بنت الحسـین علیه السلام.(۴)

۱۰ . ابو الحسن ، علی بن عیسی بن ابی الفتح اربلی ، متوفای ۶۹۳ ه . از طریق فاطمه بنت الحسین علیه السلام.(۵)

اگر بخواهیم همه منابع خطبه را نقل کنیم سخن به درازا می کشد و لذا به همین ده مورد بسنده می کنیم.

کتابنامه شرح های خطبه حضرت فاطمه در بستر شهادت

خطبه فاطمه اطهر خطاب به بانوان مدینه همچون خطبه فدکیه در سطح بسیار گسترده ای نقل شده ، شرح های مستقل و ضمنی فراوانی در طول قرون و اعصار بر آن نگاشته شده ، که احصای آنها در این صفحات محدود امکان ندارد.

ما در اینجا به کتابشناختی بسیار فشرده کتابهایی می پردازیم که به صورت

۱- [۱] . طبرسی ، الاحتجاج ، ج ۱ ، ص ۱۰۸.
۲- [۲] . ابن جبیر ، الاعتبار فی ابطال الاختیار ــ مخطوط ــ .
۳- [۳] . ابن جبر ، نهج الایمان ، ص ۶۲۱ ــ ۶۲۲.
۴- [۴] . ابن ابی الحدید ، شرح نهج البلاغه ، ج ۱۶ ، ص ۲۳۳ ــ ۲۳۴.
۵- [۵] . اربلی ، کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۱۸ ــ ۱۲۰.

مستقل به رشته تحریر در آمده است :

۱ . البلاغه الفاطمیه (عربی)

عبدالرضا بن محمد علی مطبعی

چاپ مطبعه الزهرا ، نجف اشرف ، ۱۳۶۸ ه .

۲ . البلاغه الفاطمیه (عربی)

از مؤلف ناشناخته

چاپ مطبعه الغری ، نجف اشرف ، ۱۳۶۴ ه .(۱)

۳ . البلاغه الفاطمیه من الدوحه المحمدیه (عربی)

سید جاسم بن حسن شبّر.

چاپ نجف اشرف ، ۱۹۵۱ م.

۴ . پیام فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

حاج شیخ حسن سعید ، متوفای ۱۴۱۶ ه .

نشر مدرسه چهلستون ، تهران ، ۱۳۵۰ ش.

۵ . پیام فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

محمد واصف لاهیجانی ، متوفای ۱۴۱۷ ه .

۱- [۱] . امینی ، معجم المطبوعات النجفیه ، ص ۱۰۹.

چاپ قم ۱۳۷۵ ش.

۶ . حماسه ای بی نظیر در کنار بستر زهرا علیهاالسلام (فارسی)

محمد حسین بروجردی

انتشارات ناصر ، قم ، ۱۳۷۰ ش.

۷ . خطبات الزهرا علیهاالسلام (اردو)

سید حیدر جوادی _ سید ذیشأن _ اله آبادی

چاپ ۱۳۷۹ ش.

۸ . خطب فاطمه الزهرا علیهاالسلام (عربی)

حلم حائری

چاپ نجف.

۹ . خطبه آتشین بانوی اسلام در بستر شهادت (فارسی)

ناصر مکارم شیرازی

نشر انجمن محبان الفاطمه ، مشهد ، ۱۴۰۹ ه .

۱۰ . خطبه آتشین بانوی اسلام در بستر شهادت (ترکی آذری)

ناصر مکارم شیرازی

ترجمه : فاطمه موسوی

ص:۳۷

چاپ بنیاد بعثت ، تهران ، ۱۴۱۶ ه .

۱۱ . خطبه آتشین بانوی اسلام در بستر شهادت (فرانسوی)

ناصر مکارم شیرازی

ترجمه : حسین کریمی

چاپ بنیاد بعثت ، تهران ، ۱۴۱۶ ه .

۱۲ . خطبه های حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

سید علی فانی

چاپخانه اسلام ، قم ، ۱۴۰۵ ه .

شامل خطبه فدکیه و خطبه در بستر شهادت.(۱)

۱۳ . خطبه های حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

علی اسلامی

نشر بنیاد بعثت ، تهران ، ۱۴۱۶ ه .

۱۴ . خطبه های حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

مهدی جعفری

انتشارات صائب ، تهران ، ۱۳۷۵ ش.

۱- [۱] . هفت عنوان کتاب که به عنوان «خطبه های ...» معرفی شده ، شامل خطبه فدکیه و خطبه در بستر شهادت می باشد.

۱۵ . خطبه های حضرت صدیقه کبری فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

فریبا مقصودی کرمانشاهی

نشر برگ زیتون ، تهران ، ۱۳۷۷ ش.

۱۶ . خطبه های حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

تدوین و نشر سازمان فرهنگی هنری شهرداری تهران ، معاون امور اجتماعی.

۱۷ . خطبه های روشنگرانه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

تدوین و نشر بنیاد بعثت ، تهران ، ۱۳۶۶ ش.

۱۸ . خطبه های روشنگرانه حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (فرانسوی)

همان

ترجمه : علی لواسانی

نشر بنیاد بعثت ، تهران ، ۱۴۱۶ ه .

۱۹ . دفاع از حریم حق (فارسی)

عمران علیزاده

نشر رسالت ، قم ، ۱۳۷۷ ش.

۲۰ . دفاع زهرا از ولایت (فارسی)

سید محمد عابدین زاده

نشر بسیج ، تهران ، ۱۳۷۶ ش.

۲۱ . سخنان حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

پژوهشکده باقر العلوم

مجموعه خطبه های و سخنان حضرت زهرا علیهاالسلام _ مخطوط _(۱)

۲۲ . کلام فاطمه مع النّساء عندما یعدنها (عربی)

از مؤلف ناشناخته(۲)

۲۳ . گلچینی از آموزه های تربیتی در زندگانی حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام(فارسی)

علی اکبر حسینی ، مسعود حسین چارلی و فریده یوسفی

نشر اطلاعات ، تهران ، ۱۳۷۹ ش.

۲۴ . المصاحف الفاطمیه (عربی)

تدوین هیئت المحسن المظلوم الشهید ، قم _ مخطوط _(۳)

یادآوری

بسیاری از منابع و مآخذ خطبه فدکیه که در بخش نخستین معرفی شدند ، خطبه در بستر شهادت را نیز در بر دارند.(۴)

۱- [۱] . انصاری ، فاطمه در آیینه کتاب ، ص ۳۹۰ ، ش ۹۱۱.

۲- [۲] . همان ، ص ۵۹۴ ، ش ۱۷۴۶.

۳- [۳] . همان ، ص ۶۵۰ ، ش ۱۷۴۶.

۴- [۴] . از جمله ، شروحی که به شماره های : ۱۷ ، ۱۹ ، ۲۰ ، ۳۳ ، ۳۷ ، ۴۵ و ۵۷ معرفی شدند.

بخش سوم

خطبه فاطمه اطهر علیهاالسلام در پشتِ در

هنگامی که شیفتگان قدرت و دلباختگان حکومت ، خانه وحی را نشانه رفتند ، احدی را یارای دفاع از تنها جانشین پیامبر نبود ، و لـذا شمشـیر زنـانِ عرصه هـای بـدر و حنین ، شمشـیرهای خود را غلاـف کردنـد و به نهانخـانه منـازل خود خزیدنـد ، تا از نیروهای مهاجم که به احدی رحم نمی کردند ، مصون و

سالم بمانند.

حضرت فاطمه علیهاالسلام هنگامی که غربت و مظلومیت امام زمانش را مشاهده کرد ، خود را برای دفاع جانانه از حجت خدا مهیا نمود.

پس از بیعت مردم با ابوبکر ، به عمر گزارش رسید که حضرت علی علیه السلام و زبیر به محضر حضرت فاطمه می رسند و با او به رایزنی می پردازند ، عمر به محضر حضرت فاطمه شتافت و به او عرضه داشت :

به خدا سوگند پدرت در نزد ما از همه عزیزتر است ، و بعد از ایشان شما در نزد ما از همه گرامی تر می باشید ، ولی اگر اینها (زبیر و حضرت علی) در خانه ات گرد آیند ، حرمتِ تو مانع نمی شود از اینکه دستور بدهم خانه را بر سرشان آتش بزنند.(۱)

ابوبکر عمر را فرستاد تا افرادی را که در خانه حضرت علی علیه السلام به بست نشسته بودند ، از آن خانه بیرون بیاورد ، هنگامی که آنها امتناع ورزیدند ، عمر هیزم طلبید و گفت :

سوگند به خدایی که جان عمر در دست اوست ، اگر بیرون نیایند خانه را آتش می زنم و بر سرِ کسانی که در آن هستند فرو می ریزم.

برخی از مردم گفتند : ای ابا حفص! فاطمه دخت پیامبر در این خانه است! گفت :

اگر چه فاطمه نیز در این خانه باشد!(۲)

در این هنگام ابوبکر به او فرمان داد :

کسانی را که در خانه علی علیه السلام گرد آمده اند ، از آنجا بیرون کن و اگر امتناع کنند با آنها نبرد کن.

عمر با مقداری آتش به سوی خانه وحی رفت که آنجا را آتش بزنند ، حضرت فاطمه علیهاالسلام با او مواجه شد ، فرمود :

۱- [۱] . ابن ابی شیبه ، المصنّف ، ج ۸ ، ص ۵۷۲ ، کتاب المغازی ، باب ۴۳ ، ح ۴.
۲- [۲] . ابن قتیبه ، الامامه و السیاسه ، ج ۱ ، ص ۱۹.

آیا آمده ای که خانه ام را آتش بزنی؟ گفت : آری. مگر اینکه شما نیز وارد شوید در آنچه دیگران وارد شده اند.(۱)

اینجا بود که حضرت فاطمه علیهاالسلام در تصمیم خود استوار شد و خود را برای فدا شدن در راه دفاع از حریم امام زمانش مهیا نمود و خطبه ای کوتاه و لکن به صلابت کوه ایراد فرمود.

این خطبه از نظر تسلسل زمانی نخستین خطبه حبیبه خداست ، و لکن به جهت اهمیت خاصی که خطبه فدکیه و خطبه در بستر داشت ، این خطبه را به عنوان سومین خطبه آوردیم.

منابع خطبه فاطمه اطهر در پشتِ در :

این خطبه که در پشتِ در ایراد شده ، با جمله :

«لا عهدلی بقوم أسوء محضرا منکم ...»

آغاز می شود و به شدت توبیخ می کند کسانی را که جنازه پیامبر صلی الله علیه و آله را روی زمین نهاده ، برای رسیدن به قدرت در سقیفه گرد آمدند ، آنگاه برای وادار کردن اهلبیت پیامبر به بیعت برای آتش زدن خانه شان اجتماع نموده ، گستاخی و بی تقوایی را به بالاترین حدّ رسانیده ، نور چشم پیامبر را به شدت تهدید می کنند.

این خطبه در منابع فراوانی آمده ، که به برخی از آنها اشاره می کنیم :

۱- [۱] . ابن عبد ربه ، العقد الفرید ، ج ۵ ، ص ۱۳.

۱ . ابو محمد ، عبداللّه بن مسلم دينوری ، مشهور به : «ابن قتيبه» متوفای ۲۷۶ ه .(۱)

۲ . ابو عبداللّه ، محمد بن محمد بن نعمان ، مشهور به : «شيخ مفيد» متوفای ۴۱۳ ه .(۲)

۳ . ابو منصور ، احمد بن علی بن ابی طالب طبرسی ، از شخصيتهای قرن ششم.(۳)

۴ . مولی محمدباقر مجلسی ، متوفای ۱۱۱۰ ه . در دائره المعارف بزرگ بحارالأنوار.(۴)

و دهها منبع مورد اعتماد و استناد.(۵)

عليرغم اهميت خاص اين خطبه در تصوير سيمای غاصبان و ترسيم چهره های مردم ساکت و بی تفاوت و بودن آن در منابع معتبر ، اهتمام خاصی به اين خطبه نشده و شرح مستقلی پيرامون آن به دست ما نرسيده است ، اميدواريم پژوهشگران فرهنگ فاطمی آن را در دستور کار خود قرار دهند و کتابهای ارزشمندی در شرح اين خطبه به شيفتگان ارايه داده ، دل يوسف زهرا را شادمان سازند.

۱- [۱] . ابن قتيبه ، الامامه و السياسه ، ج ۱ ، ص ۱۹.
۲- [۲] . شيخ مفيد ، الأمالی ، ص ۵۰ ، مجلس ۶ ، ح ۹.
۳- [۳] . طبرسی ، الاحتجاج ، ج ۱ ، ص ۸۰.
۴- [۴] . علامه مجلسی ، بحارالانوار ، ج ۲۹ ، ص ۲۰۵ و ۲۳۲.
۵- [۵] . چون : علامه امينی ، الغدير ، ج ۵ ، ص ۳۷۲ ؛ محدث قمی ، بيت الأحزان ، ص ۶۰ ؛ محمودی ، نهج السعاده ، ج ۱ ، ص ۳۹ ؛ اسعد عبود ، صحيفه الزهراء ، ص ۲۱۱ ؛ البکری ، من حياه الخليفه عمر بن الخطاب ، ص ۱۶۷.

بخش چهارم

مصحف فاطمه علیهاالسلام

یکی از اسامی حضرت فاطمه سلام اللّه علیها «محدَّثه» می باشد.

محدَّثه به کسی گفته می شود که فرشته با او سخن بگوید.

سخن گفتن فرشته با یک بانو از بانوان امم پیشین از نظر قرآن بدون هیچ شبهه ، به صراحت آمده است :

«هنگامی که فرشته گفت : ای مریم خدا ترا برگزیده ، پاك و پاکیزه نموده ، و ترا بر بانوان جهان برگزیده است».(۱)

قرآن همچنین به صراحت از سخن گفتن فرشته ها با همسر حضرت ابراهیم علیه السلام سخن گفته است.(۲)

۱- [۱] . سوره آل عمران ۳ ، آیه ۴۲.

۲- [۲] . سوره هود ۱۱ ، آیه ۷۱ _ ۷۳.

و در مورد مادر حضرت موسی علیه السلام واژه «وحی» به کار برده است.(۱)

یکی از بانوانی که فرشته وحی بر او نازل می شد و با او سخن می گفت ، حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام بود.

شیخ صدوق با سلسله اسنادش از امام صادق علیه السلام روایت کرده که فرمود :

حضرت فاطمه علیهاالسلام از این رو «محدَّثه» نامیده شده ، که فرشته از آسمان برای او فرود می آمد ، و او را ندا می کرد ، همانگونه که بر مریم دخت عمران فرود آمد.(۲)

امام ششم در حدیث دیگری در این رابطه فرمود :

حضرت فاطمه علیهاالسلام ۷۵ روز بعد از رسول اکرم صلی الله علیه و آله درنگ کرد ، در فراق پدر ، اندوه فراوان او را فراگرفت ، جبرئیل همواره به نزد او می آمد و او را نیکو تسلیت می گفت و دلداری می داد ، از جایگاه پدرش سخن می گفت و از آنچه پس از وی برای ذرّیه اش رخ خواهد داد نوید می داد. و علی علیه السلام آنها را می نوشت.(۳)

امام صادق علیه السلام به هنگام شمارش ویژگیهای خاندان عصمت و طهارت فرمود :

«مصحف فاطمه در نزد ماست»

پرسیدند : مصحف فاطمه چیست؟ فرمود :

۱- [۱] . سوره قصص ۲۸ ، آیه ۷.

۲- [۲] . شیخ صدوق ، علل الشّرایع ، ج ۱ ، ص ۱۸۲ ، باب ۱۴۶ ، ح ۱.

۳- [۳] . کلینی ، اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۴۵۸.

«کتابی است سه برابر قرآن شما ، ولی از قرآن شما حتی یک حرف در آن نیست».(۱)

در حدیث دیگری در همین رابطه فرمود :

در مصحف فاطمه هر آنچه مردمان ــ برای آن ــ به ما نیاز دارنـد وجود دارد ، ولی ما ــ با وجود آن ــ به احدی نیاز نداریم. مورد یک ضربت ، نیم ضربت ، یک چهارم ضربت ، حتی دیه ایجاد خراش در آن هست.(۲)

امام صادق علیه السـلام داشتن مصحف فاطمه علیهاالسلام را از نشانه های امام حق دانسته ، از پیروان بنی الحسن(۳) مطالبه می کند که مصحف فاطمه را بیرون آورند ، اگر راست می گویند.(۴)

و در حدیثی دیگر در همین رابطه فرمود :

کتاب حضـرت فاطمه علیهاالسلام را می دیدم ، نام هر کس که مقدر است به حکومت برسد ، با نام و نام پدرش در آن نوشته شده ، برای اولاد امام حسن علیه السلام چیزی در آن نیافتم.(۵)

امام باقر علیه السلام در مورد محتوای مصحف فاطمه فرمود :

۱- [۱] . همان ، ص ۲۳۹.

۲- [۲] . همان ، ص ۲۴۰.

۳- [۳] . مجلسی ، مرآه العقول ، ج ۳ ، ص ۵۸.

۴- [۴] . کلینی ، اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۲۴۱.

۵- [۵] . همان ، ص ۲۴۲.

آنچه در گذشته رخ داده ، آنچه در آینده رخ می دهد ، اخبار هر یک از آسمانها ، شمار فرشتگان هر آسمان ، نام و شمار پیامبران مرسل ، نام و شمار پیامبران غیر مرسل ، اسامی امت هر پیامبر ، باور داران و تکذیب کنندگان هر پیامبر ، اسامی مؤمنین و کافران از اولین و آخرین ، اسامی شهرها ، توصیف همه شهرها و شمار مؤمنین و کافران هر یک از آنها ، وصف قرون اولیه ، شمار طاغوتها و مدت حکومت هر یک از آنها ، نام و سیرت هر امام و مدت امامت هر یک ، اوصاف آنها در عالم رجعت و اوصاف همه آنانکه از اولین و آخرین در آن دوره ها رجعت می کنند ، در آن آمده است.(۱)

آنگاه کیفیت نزول مصحف فاطمه را اینگونه شرح داد :

هنگامی که خدا خواست مصحف را به حضرت فاطمه نازل کند ، به جبرئیل ، میکائیل و اسرافیل امر فرمود که مصحف را برای حضرت فاطمه فرود آمدند. و آن در شب آدینه ای در ثلث دوم شب بود. چون فرشته ها بر او وارد شدند او مشغول تهجّد و عبادت بود. ملائکه بر سرِ پا ایستادند تا او نشست ، چون از نمازش فارغ شد ، بر او سلام کردند و عرضه داشتند :

سلامْ ، سلامت می رساند.

آنگاه مصحف را در کنار او قرار دادند.

۱- [۱] . طبری ، دلائل الامامه ، ص ۱۰۵.

حضرت زهرا فرمود :

خدای سلام است ، سلام از اوست و به سوی او باز می گردد. بر شما فرشتگان خدا نیز درود باد.(۱)

بر اساس روایت طبری «مصحف فاطمه» در نیمه شبی توسط سه فرشته بزرگ به صورت مکتوب بر حضرت فاطمه علیهاالسلام با تشریفات خاصی نازل شده است.

بر اساس روایت برقی آن را فرشته املاء کرده و امیرمؤمنان علیه السلام به رشته تحریر در آورده است. امام صادق علیه السلامی فرماید :

حضرت فاطمه مصحفی از خود به یادگار گذاشت که قرآن نیست و لکن گفتار خداوند است. خداوند بر او نازل کرده ، فرشته املا نموده و علی علیه السلام نوشته است.(۲)

در روایت کلینی نیز آمده است که امام صادق علیه السلام فرمود :

... جبرئیل می آمد ، تسلیت نیکو می گفت ، دلداری می داد ، از جایگاه پدرش خبر می داد ، از آنچه مقدر بود که برای ذرّیه اش رخ دهد سخن می گفت و علی علیه السلام آن را می نوشت ، این مصحف فاطمه است.(۳)

احتمال این معنی هست که حضرت فاطمه دو مصحف داشته باشد که یکی

۱- [۱] . همان ، ص ۱۰۶.
۲- [۲] . صفّار ، بصائر الدرجات ، ص ۱۵۶ ، جزء ۳ ، ح ۱۴.
۳- [۳] . کلینی ، اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۲۴۱.

به صورت مکتوب نازل شـده باشد و دیگری توسط جبرئیل املا شده و توسط امیر مؤمنان علیه السـلام به رشـته تحریر در آمده باشد.

امام رضا علیه السلام در ضمن یک حدیث طولانی که نشانه های امام را می شمارد ، می فرماید :

باید مصحف فاطمه علیهاالسلام نیز در نزد او باشد.(۱)

از این رو امام صادق(۲) و امام کاظم علیهماالسلام می فرمودند :

مصحف فاطمه در نزد من است.(۳)

مصـحف فاطمه علیهاالسـلام یکی از ودایع امامت است و اینک در محضر حضرت بقیه اللّه ارواحنا فداه می باشد(۴) ، هنگامی که ظهور کند آن را می گشاید و به آن عمل می کند.(۵)

روی این بیان مصـحف فاطمه ربطی به قرآن ندارد ، و مربوط به احکام نمی باشد ، در محضر امام معصوم نگهداری می شود ، و علمای شیعه به آن دسترسی ندارند.(۶)

کتابنامه مصحف فاطمه علیهاالسلام

ص:۵۰

۱- [۱] . شیخ صدوق ، عیون اخبار الرضا ، ج ۱ ، ص ۱۶۹ ، باب ۱۹ ، ح ۱.

۲- [۲] . کلینی ، اصول کافی ، ج ۱ ،ص ۲۴۰ ، ح ۲.

۳- [۳] . مجلسی ، بحارالانوار ، ج ۲۶ ، ص ۴۵ ، ح ۷۹.

۴- [۴] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۲۱ ، ص ۱۲۶.

۵- [۵] . مجلسی ، بحارالانوار ، ج ۲۶ ، ص ۵۱ ، ح ۹۸.

۶- [۶] . تبریزی ، آیه اللّه میرزا جواد آقا ، ظلامات فاطمه الزهرا علیهاالسلام ، ص ۳۳.

در غالب کتابهایی که به صورت گسترده پیرامون امامت و یا شرح زندگانی حضرت فاطمه علیهاالسلام تألیف شده ، بخشی به « مصحف فاطمه » اختصاص یافته ، و پژوهشهایی در این رابطه منتشر شده است ، ما در اینجا فقط از کتابهایی نام می بریم که مستقلاً در این رابطه نگارش یافته است :

۱ . حقیقه محصف فاطمه علیهاالسلام (عربی)

اکرم برکات عاملی

نشر دار الهادی ، بیروت ، ۱۴۱۹ ه . ۲۷۰ صفحه وزیری.

۲ . مصحف فاطمه علیهاالسلام (عربی)

از مؤلفی ناشناخته

نسخه دستنویس آن در کتابخانه انجمن آسیائی بنگال محافظت می شود.(۱)

۳ . مصحف فاطمه علیهاالسلام (عربی)

مصطفی قصیر عاملی

نشر دار الثقلین ، بیروت ، ۳۲ صفحه رقعی.

۴ . مصحف فاطمی (فارسی)

عبداللّه امینی

پژوهشی در مصحف حضرت فاطمه علیهاالسلام بر اساس «حقیقه مصحف فاطمه»

۱- [۱] . انصاری ، فاطمه در آیینه کتاب ، ص ۶۵۱ ، به نقل از فهرست کتابخانه انجمن آسیائی بنگال ، ج ۲ ، ص ۲۲۸.

نشر دلیل ما ، قم ، ۱۳۸۲ ش. ۱۰۰ صفحه رقعی.

۵ . نور الهدایا (فارسی)

بی بی بهشتی

چاپ تبریز ، ۱۳۵۳ ش. ۱۵۵ صفحه وزیری.

دستنویس حضرت فاطمه علیهاالسلام

آنچه مسلم است این است که «مصحف فاطمه» دستنویس حضرت زهرا علیهاالسلام نمی باشد ، زیرا بر اساس روایت طبری به صورت مکتوب از سوی خداوند جلیل بر او نازل شده است(۱) و اگر قائل به تعدّد باشیم ، مصحف دوم به املای فرشته و دستنویس امیر مؤمنان علیه السلام می باشد ، چنانکه روایت کلینی بر آن صراحت داشت.(۲)

ولی احتمال این معنی هست که حضرت فاطمه کتاب یا کتابهای دیگری داشته باشد که در آن احکام ، ملاحم ، سنن و اخلاقیاتی را که از پدر بزرگوار و همسر گرامی اش می شنید نوشته باشد و آنها را برای فرزندان عزیزش یادگار نهاده باشد ، چنانکه برخی از بزرگان این احتمال را داده اند.(۳)

پس آنچه در مورد احکام و مسائل اخلاقی از آن حضرت روایت شده ، احتمالاً در این کتاب گرد آمده باشد.

یکی از شواهد این گفتار حدیث ظریفی است که منصور دوانیقی توسط

۱- [۱] . طبری ، دلائل الامامه ، ص ۱۰۶.

۲- [۲] . کلینی ، اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۲۴۱.

۳- [۳] . هاشم معروف الحسنی ، سیر الأئمّه الاثنا عشر ، ج ۱ ، ص ۱۰۴.

والی مدینه از امام صادق علیه السلام در مورد مقادیر و موازین و برخی از مشکلات احکام پرسیده ، امام علیه السلام پاسخ کافی و شافی داده ، مشکل حکومتی حل شده ، آنگاه عبداللّه محض (پدر نفس زکیه) به خدمت امام رسیده عرضه داشته : مولای من این حکم را از کجا به دست آورده ای؟ امام علیه السلام در پاسخ فرمود :

«آن را در کتاب مادرت فاطمه خواندم».(۱)

با توجه به احادیث فراوانی که تأکید دارند چیزی از احکام در مصحف فاطمه نیست ، معلوم می شود که منظور از کتاب فاطمه در این حدیث چیزی به جز مصحف فاطمه می باشد.

۱- [۱] . کلینی ، فروع کافی ، ج ۳ ، ص ۵۰۷ ، ح ۲.

بخش پنجم

مسند فاطمه علیهاالسلام

حضرت فاطمه زهرا سلام اللّه علیها «محدَّثه» و «محدِّثه» بود.

«محدَّثه» بود ، زیرا فرشته با او سخن می گفت.(۱)

«محدِّثه» بود ، زیرا او در رأس بانوان با فضیلتی بود که به محضر رسول اکرم صلی الله علیه و آلهشرفیاب شده از آن حضرت حدیث استماع کرده ، به دیگران روایت کرده بودند.

ابو عمر ، یوسف بن عبداللّه بن محمد بن عبدالبر قرطبی ، متوفای ۴۶۳ ه . بیوگرافی ۴۰۷ تن از بانوان صحابی را گرد آورده ؛(۲)

عز الدین ، ابوالحسن ، علی بن ابی الکرم ، مشهور به : «ابن اثیر» متوفای ۶۳۰ ه . قریب یکهزار بانوی صحابی معرفی نموده ،(۳)

شهاب الدین ، ابوالفضل ، احمد بن علی بن محمد عسقلانی ، مشهور به : «ابن حجر» تعداد ۱۵۴۵ نفر از صحابیات را برشمرده است.(۴)

در این میان کسی این سعادت را نداشت که در هر لحظه از لحظات شبانه روز بدون هیچ محدودیتی بتواند به محضر رسول گرامی شرفیاب شده ، با او سخن گفته ، از او حدیث استماع کند ، زیرا که او تاب و توان ، روح و روان ، نور بصر ، مام پدر و جانِ پیمبر بود ؛ چنانکه خود فرمود :

۱- [۱] . شیخ صدوق ، علل الشّرایع ، ج ۱ ، ص ۱۸۲ ، باب ۱۴۶ ، ج ۱.

۲- [۲] . ابن عبدالبر ، الاستیعاب فی معرفه الاصحاب ، ج ۴ ، ص ۳۴۲ _ ۵۲۰.

۳- [۳] . ابن اثیر ، اسد الغابه فی معرفه الصحابه ، ج ۵ ، ص ۳۸۹ _ ۶۴۲.

۴- [۴] . ابن حجر عسقلانی ، الاصابه فی تمیز الصحابه ، ج ۸ ، ص ۲ _ ۲۹۱.

أَنْتِ بَضْعَهٌ منّی وَ رُوحِیَ الَّتی بَیْنَ جَنْبَیَّ ؛

تو پاره تن من و روح منی که در میان دو پهلویم قرار داری.(۱)

جالب تر اینکه احدی به حدیث ابن مسعود توجه فرمایید :

یکی از اصحاب بـه محضـر صـدیقه کـبری رسـید و عرضه داشت : آیـا پیـامبر اکرم صـلی الله علیه و آله چیزی در نزد شـما به ودیعت نهاده که به من افتخار دهید من آن را ببینم.

حضرت زهرا علیهاالسلام به خادمه اش فرمود :

«آن پارچه ابریشمی را بیاور».

خادمه مدتی گشت و آن را پیدا نکرد ، بی بی فرمود :

«وَیْحَكِ اُطْلُبیها ، فَاِنَّها تَعْدِلُ عِنْدِی حَسَنا وَ حُسَیْنا ؛

وای بر تو ، جست و جو کن و آن را پیدا کن ، که آن در نزد من همسنگ حسن و حسین می باشد».

پس جستجو کرد و پیدا نمود ، آنگاه احادیثی را که بر آن نوشته بود بر آن شخص ارایه داد.(۲)

متن این احادیث در منابع حدیثی عامه نیز از طریق حضرت فاطمه از رسول گرامی روایت شده است.(۳)

۱- [۱] . اربلی ، کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۲۴.
۲- [۲] . طبری ، دلائل الامامه ، ص ۶۵.
۳- [۳] . متقی هندی ، کنز العمال ، ج ۱۵ ، ص ۸۷۷ ، ح ۴۳۴۸۵.

نظیر این تعبیر از شخص دیگری نقل نشده است.

صدیقه طاهره با این ارج و قیمتی که به احادیث پیامبر قائل بود ، روایات فراوانی را از رسول اکرم صلی الله علیه و آله و همسر گرامی اش امیرمؤمنان علیه السلام روایت کرده است.

زینب کبری ، امام حسن مجتبی ، حضرت سیدالشهداء و بسیاری از اصحاب و صحابیات از آن حضرت روایت کرده اند.

جالبتر اینکه پیشوای پروا پیشگان امیرمؤمنان علیه السلام نیز احادیثی را از همسر والا تبارش روایت کرده است.(۱)

کتابنامه مسند فاطمه علیهاالسلام

کتابهای حدیثی و مرجع که احادیث نورانی حضرت فاطمه علیهاالسلام را نقل کرده اند ، بیرون از حد شمار است و احصاء آنها امکان پذیر نیست ، ما در اینجا به اسامی کتابهایی که منحصرا و مستقلاً پیرامون احادیث آن حضرت به رشته تحریر درآمده بسنده می کنیم :

۱ . الاحادیث الغرّاء فی مسند فاطمه الزهرا علیهاالسلام (عربی)

در ۸۲ صفحه وزیری از مؤلفی ناشناخته به چاپ رسیده است.

۲ . اخبار الزهراء علیهاالسلام (عربی)

ابو جعفر ، محمد بن علی بن حسین بن بابویه ، مشهور به شیخ صدوق ، متوفای ۳۸۱ ه

ص:۵۶

۱- [۱] . طبری ، دلائل الامامه ، ص ۶۹.

این کتاب به دست ما نرسیده ، ولی سید ابن طاووس در کتاب «الیقین» از آن روایت کرده است.(1)

علامه تهرانی گزارش شش کتاب دیگر به عنوان «اخبار فاطمه» را آورده(2) ، ولی چون احتمالاً بیوگرافی حضرت فاطمه است ، نه احادیث ایشان ، از این رو از معرفی آنها خودداری شد.

۳ . تحقیق جزء من احادیث فاطمه علیهاالسلام (عربی)

عاطف احمد امان الدقن

چاپ ۱۴۰۲ ه .

۴ . جامع احادیث فاطمه الزهراء علیهاالسلام (عربی)

محمد روحانی علی آبادی

این کتاب هنوز به طبع نرسیده و بالغ بر ده مجلد می باشد.(3)

۵ . چهل چشمه کوثر (فارسی)

سید محمد حسینی شاهرودی

نشر بسیج ، تهران ، ۱۳۷۶ ش. ۴۷ صفحه جیبی

۶ . چهل حدیث آموزنده از حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

ص:۵۷

۱- [۱] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۱ ، ص ۳۳۱.
۲- [۲] . همان ، ص ۳۴۳ _ ۳۴۴.
۳- [۳] . انصاری ، فاطمه در آیینه کتاب ، ص ۲۲۳.

نشر و تدوین کنگره بین المللی حضرت زهرا علیهاالسلام ، ساری ، ۱۳۷۶ ش.

۴۰ صفحه جیبی.

۷ . چهل حدیث از حضرت زهرا علیهاالسلام (ترکی آذری)

تدوین مؤسسه الزهراء ، بنیاد بعثت ، تهران ، مخطوط.

۸ . چهل حدیث از سخنان گهر بار حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

نشر وزارت ارشاد ، تهران ، ۱۳۷۴ ش. ۹۸ صفحه پالتویی.

۹ . چهل گوهر از زهرای اطهر (فارسی)

سید محمد موسوی جلادتی

نشر قدر ، تهران ، ۱۳۷۶ ش. ۸۰ صفحه رقعی.

۱۰ . چهل گوهر از زهرای اطهر (ترکی استانبولی)

سید محمد موسوی جلادتی

نشر مجمع جهانی اهل بیت ، قم ، ۱۳۸۰ ش. ۸۰ صفحه رقعی.

۱۱ . چهل گوهر از زهرای اطهر (انگلیسی)

سید محمد موسوی جلادتی

نشر مجمع جهانی اهل بیت ، قم ، ۱۳۸۰ ش. ۸۰ صفحه رقعی.

۱۲ . خلاصه مسند فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

مهدی جعفری

نشر الهادی ، قم ، ۱۳۷۴ ش. ۷۹ صفحه جیبی.

۱۳ . راویان مشترک فریقین از حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

محمد علی پور

چاپ ۱۳۷۴ ش.

۱۴ . فاطمه الزهراء علیهاالسلام اقوالها و افعالها (عربی)

علی کریمی جهرمی _ مخطوط _ (۱)

۱۵ . الکلمات الباهره للصّدیقه الطاهره (عربی)

عبدالمجید بن محمد یزدی (متوفای ۱۳۴۵ ه .) _ مخطوط _(۲)

۱۶ . الکلمه الطّیبه ، یا سخنان حضرت فاطمه (فارسی)

امیر ظهیری

چاپ تبریز ، ۱۳۷۷ ش. ۳۲ صفحه جیبی.

۱۷ . کلمه فاطمه الزهرا علیهاالسلام (عربی)

شهید سید حسن شیرازی (مستشهد ۱۴۰۰ ه .)

چاپ دار العلوم ، بیروت ، ۱۴۲۱ ه . ۳۴۴ صفحه وزیری.

۱۸ . کوثر تسبیح (فارسی)

۱- [۱] . همان ، ص ۵۰۳.

۲- [۲] . انصاری ، همان ، ص ۵۹۴.

جعفر رسول زاده

نشر حضور ، ۱۳۷۶ ش. ۲۴۰ صفحه رقعی.

۱۹ . گلبوته های گلستان فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

محمد دشتی (م : ۱۳۸۰ ش .)

نشر مؤسسه امیرالمؤمنین علیه السلام قم ، ۱۳۷۶ ش. ۲۷۱ صفحه جیبی.

۲۰ . گهرهای فاطمی (فارسی)

محمود لطیفی

نشر معروف ، قم ، ۱۳۷۶ ش. ۸۰ صفحه نیمه جیبی.

۲۱ . مسند فاطمه (عربی)

ابو حفص ، عمر بن احمد بن عثمان مرورودی بغدادی ، مشهور به : «ابن شاهین» ، متوفای ۳۸۵ ه . صاحب «فضائل فاطمه».(۱)

۲۲ . مسند فاطمه (عربی)

علی بن عمر دار قطنی ، صاحب سنن دار قطنی ، متوفای ۳۸۵ ه .

تنها سر نخ ما از این کتاب ، این است که محدث بحرانی در تألیف کتاب ارزشمند غایه المرام از آن بهره جسته است.

۲۳ . مسند فاطمه (عربی)

۱- [۱] . محقق طباطبائی ، اهل البیت فی المکتبه العربیه ، ص ۴۷۲ ، رقم ۶۶۱.

ابو جعفر ، محمد بن جریر بن رستم طبری امامی ، قرن پنجم هجری.

از این کتاب نیز محدث بحرانی در کتاب تفسیر البرهان بهره جسته است.

۲۴ . مسند فاطمه علیهاالسلام (عربی)

این کتاب در دسترس شیخ حر عاملی بوده ، جز اینکه مؤلفش شناخته نشده.(۱)

۲۵ . مسند فاطمه علیهاالسلام (عربی)

از مؤلفی ناشناخته

علامه تهرانی گزارش داده که مؤلف در این کتاب با یک واسطه از شیخ صدوق و با یک واسطه از صدوق اول ، و ... روایت کرده و محدث بحرانی در مدینه المعاجز از آن روایت کرده است.(۲)

۲۶ . مسند فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

مهدی جعفری

نشر مرضیه ، تهران ، ۱۳۷۲ ش. ۴۳۲ صفحه وزیری.

۲۷ . مسند فاطمه علیهاالسلام (عربی)

ابوالفضل ، عبدالرحمن بن ابی بکر ، مشهور به : «جلال الدین سیوطی» ، متوفای ۹۱۱ ه .

نشر مؤسسه الکتب الثقافیه ، بیروت ، ۱۴۱۳ ه . ۱۲۰ صفحه وزیری.

۱- [۱] . شیخ حر عاملی ، امل الآمل ، ج ۲ ، ص ۳۶۵.

۲- [۲] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۲۱ ، ص ۲۷ ، رقم ۳۷۸۹.

سیوطی در این اثر ارزشمند ۲۸۴ حدیث از حضرت زهرا و یا پیرامون آن حضرت روایت کرده است.

۲۸ . مسند فاطمه علیهاالسلام (عربی)

عزیز اللّه عطاردی قوچانی

نشر عطارد ، تهران ، ۱۴۱۳ ه . ۶۱۵ صفحه وزیری.

۲۹ . مسند فاطمه الزهراء (عربی)

سید حسین شیخ الاسلامی

نشر دفتر تبلیغات ، قم ، ۱۴۱۹ ه . ۵۹۲ صفحه وزیری.

شامل ۴۹۶ حدیث در ۴۵ باب.

۳۰ . من روی عن فاطمه علیهاالسلام (عربی)

ابو جعفر ، محمد بن علی بن بابویه ، مشهور به «شیخ صدوق» ، متوفای ۳۸۱ ه .

شیخ صدوق مجموعه ای در ۱۵ جزء تألیف کرده ، که راویان هر معصومی را جداگانه آورده و آن را «مصابیح» نام نهاده است.

مصباح ۱ و ۲ را به راویان از پیامبر ، مصباح ۳ را به راویان از امیرمؤمنان و مصباح چهارم را به راویان حدیث از حضرت فاطمه علیهاالسلام اختصاص داده است.(۱)

۳۱ . من فقه الزهرا علیهاالسلام (عربی)

۱- [۱] . نجاشی ، الرجال ، ص ۳۹۰ ، رقم ۱۰۴۹.

سید محمد حسینی شیرازی ، متوفای ۱۴۲۲ ه .

مرحوم آیه اللّه شیرازی مجموعه گرانسنگی به حوزه فقاهت در فرهنگ حضرت فاطمه اختصاص داده ، برخی از مجلدات آن پیرامون آن سلسله از احادیث حضرت فاطمه است که از آنها حکم فقهی استنباط می شود.

۳۲ . مواعظ الزهراء (فارسی)

علی اکبر تلافی

نشر نیک معارف ، تهران ، ۱۳۷۵ ش. ۳۶ صفحه نیمه جیبی.

شامل احادیث اخلاقی حضرت زهرا علیهاالسلام.

۳۳ . موسوعه کلمات الزهرا علیهاالسلام (عربی)

محمد دشتی (م : ۱۳۸۰ ش .)

نشر مؤسسه امیرالمؤمنین علیه السلام ، قم ، ۱۴۱۶ ه . ۲۴۳ صفحه وزیری.

۳۴ . میراث حضرت زهرا علیهاالسلام و صحیفه منظوم (فارسی)

محمد رضا آل یاسین

نشر آل یاسین ، تهران ، ۱۳۷۷ ش. ۲۰۸ صفحه وزیری.

۳۵ . نهج الحیاه (فارسی)

محمد دشتی (م : ۱۳۸۰ ش .)

نشر مؤسسه امیرالمؤمنین علیه السلام ، قم ، ۱۳۷۲ ش. ۴۲۰ صفحه وزیری

نهج الحیاه یا «فرهنگ سخنان فاطمه» احادیث آن حضرت را به صورت

موضوعی و به تربیت حروف الفبا گرد آورده ، و کتاب «موسوعه کلمات الزهراء» تعریب شده این کتاب است.

بخش ششم

صحیفه الزهراء علیهاالسلام (نیایشهای فاطمی)

بخش عظیمی از معارف والای تشیع در متون ادعیه و نیایشهای واصله از پیشوایان معصوم علیهم السلام نهفته است.

دعاها ، گنجهای شایگانی است که به رایگان در دسترس ما قرار گرفته اند و لذا اهتمام خاصی به گردآوری ، مطالعه ، بررسی ، شرح و تفسیر آنها ابراز نمی شود.

نیایشها ، انسان را به جهانی روشن ، به عاملی آکنده از بهجت و سرور ، در هاله ای از نور و شور می برد ، در اعماق دل نفوذ کرده ، لذتی فوق تصور برای انسان به ارمغان می آورد.

بسیاری از دقایق علمی ، حقایق عرفانی ، مسائل اجتماعی و تربیتی در قالب دعا در اختیار شیفتگان اهل بیت و عاشقان حق و حقیقت قرار گرفته ، تا ضمن راز و دل با آفریدگار جهان و مناجات با قاضی الحاجات ، معارف والا و حقایق تابناک تعالیم اسلام در اعماق دل نفوذ کرده ، دل را جلا داده ، دیده را

ص:۶۵

ضیاء بخشیده ، زنگار گناه و هوای عصیان را از دلها بزداید و دل را شایسته کسب نور و آماده نزول رحمت پروردگار نماید.

بخشـی از فرهنگ ماندگار تنها یادگار پیامبر را دعاها و نیایشهای آن حضرت تشکیل می دهد که به هنگام تهجد و مناجات با خداوند منّان ، بر زبان جاری کرده ، در بایگانی حافظه فرزندانش ثبت شده ، بعدها به دوسـتان ، عاشقان و فرزندان آنها منتقل شده ، در منابع پایه و مرجع ضبط گردیده به دست ما رسیده است.

در هر کتابی که پیرامون دعا در طول قرون و اعصار نگارش یافته ، فصـلی به دعاهای صـدیقه طاهره اختصاص یافته است ، که نقل آنها به طول می انجامد.

ما در اینجا تنها کتابهایی را معرفی می کنیم که مستقلاً پیرامون دعاهای حضرت فاطمه علیهاالسلام تألیف شده است.

کتابنامه نیایشهای فاطمی علیهاالسلام

۱ . ادعیه فاطمیه (فارسی)

محمد دشتی (م : ۱۳۸۰ ش).

نشر مؤسسه امیرالمؤمنین علیه السلام ، قم ، ۱۳۷۷ ش. ۱۲۳ صفحه جیبی.

۲ . ادعیه واذکار حضرت فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

محمد روحانی علی آبادی

شامل ۸۷ دعای واصله از صدیقه طاهره _ مخطوط _(۱)

۳ . ترجمه صحیفه الزهرا علیهاالسلام (اردو)

سید ذی شأن حیدر جوادی اله آبادی

چاپ ۱۳۷۹ش.

۴ . دعاء فاطمه علیهاالسلام (عربی)

از مؤلفی ناشناخته

نسخه خطی آن در کتابخانه سلطنتی برلین ، در مجموعه ای به شماره ۳۶۲۹ (رساله ۴۵) محافظت می شود.(۲)

۵ . دعاهای حضرت فاطمه برای روزهای هفته (فارسی)

محمد روحانی علی آبادی _ مخطوط _

۶ . دعاهای حضرت فاطمه در تعقیب نمازهای یومیه (فارسی)

محمد روحانی علی آبادی _ مخطوط _(۳)

۷ . دعای ایام هفته حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

تدوین و نشر دار القرآن الکریم ، قم ، ۱۴۱۹ ه .

۱- [۱] . انصاری ، فاطمه در آینه کتاب ، ص ۱۲۲.

۲- [۲] . فهرست کتابخانه سلطنتی برلین ، ج ۳ ، ص ۳۳۰.

۳- [۳] . انصاری ، همان ، ص ۳۲۶.

۸ . صحیفه الزّهراء علیهاالسلام (فارسی)

جواد قیومی اصفهانی

دفتر انتشارات اسلامی ، قم ، ۱۳۷۳ ش. ۳۵۶ صفحه وزیری.

۹ . صحیفه الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

اسعد عبّود

نشر دار المفید ، بیروت ، ۱۴۲۱ ه . ۲۸۴ صفحه وزیری.

شامل ۶۳ از حضرت فاطمه علیهاالسلام

۱۰ . صحیفه الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

محسن عقیل

نشر دار العلم ، بیروت ، ۱۴۲۱ ه . ۲۹۰ صفحه رقعی

۱۱ . صحیفه فاطمه زهرا علیهاالسلام (اردو)

سید محمد هادی جونپوری

چاپ هند.(۱)

۱۲ . صحیفه فاطمیه (فارسی)

جواد قیومی

چاپ قم ، ۱۳۷۲ ش. ۱۶۰ صفحه رقعی.

ص:۶۸

۱- [۱] . همان ، ص ۴۴۰.

۱۳ . الصّحیفه الفاطمیّه (عربی)

ابو احمد عبداللّه عدنان منتفکی رفاعی _ مخطوط _

۱۴ . الصّحیفه الفاطمیّه الجامعه (عربی)

سید محمد باقر موحد ابطحی

نشر مؤسسه امام مهدی (عج) ، قم ، ۱۴۲۱ ه . ۸۰ صفحه وزیری.

شامل ۶۵ دعا از حضرت زهرا علیهاالسلام

۱۵ . لمعه من صحیفه فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

تدوین و نشر حسینیه کربلائیها ، اصفهان ، ۲۸ صفحه نیمه جیبی.

شامل دعاهای حضرت فاطمه در ایام هفته

۱۶ . مناجات حضرت بی بی فاطمه علیهاالسلام (ترکی آذری)

از مؤلفی ناشناخته

نسخه خطی آن در کتابخانه آپسالا ، در سوئد ، در ضمن مجموعه ای به شماره ۵۷۷ (رساله چهارم) محافظت می شود.(۱)

۱- [۱] . همان ، ص ۶۶۸ ، به نقل از فهرست کتابخانه آپسالا ، ج ۳، ص ۳۸۹.

بخش هفتم

حدیث لوح فاطمه علیهاالسلام

حدیث لوح از احادیث مشهور است و خلاصه اش این است که روزی جابر بن عبداللّه انصاری به محضر حضرت فاطمه علیهاالسلام شرفیاب می شود که میلاد مسعود امام حسین علیه السلام را تبریک بگوید ، لوح سبز رنگی در دست مبارک حضرت فاطمه علیهاالسلام مشاهده می کند و تصور می کند که از زمرّد است و در آن نوشتاری نورانی شبیه نور خورشید می بیند ، از سرور بانوان در مورد لوح می پرسد ، می فرماید :

این لوحی است که آن را خداوند منان به رسول عالمیان اعطاء فرمود ، در این لوح نام پدرم ، شوهرم ، دو فرزندم و دیگر جانشینان از تبار من ثبت شده ، پدرم آن را به من اهدا فرمود تا مرا شادمان سازد.

آنگاه جابر اجازه می گیرد و متن آن را استنساخ می کند.

روزی امام باقر علیه السلامبا قرار قبلی به منزل جابر می آید ، جابر دست نوشته خودش را می آورد ، امام باقر علیه السلام متن لوح را می خواند و جابر با نوشته خودش مطابقت می کند ، حتی یک حرف اختلاف پیدا نمی شود.

متن کامل لوح فاطمه را همه محدّثان با اسناد فراوان ، از امام صادق علیه السلام ، از امام باقر و از جابر بن عبداللّه انصاری به شرحی که گفته شد ، روایت کرده اند ، و اینک به تعدادی از این محدثان بزرگ به تسلسل زمانی اشاره می کنیم :

ص:۷۰

۱ . ابو جعفر ، محمد بن یعقوب کلینی ، متوفای ۳۲۹ ه .(۱)

۲ . ابوالحسن ، علی بن حسین بن علی مسعودی ، متوفای ۳۴۶ ه .(۲)

۳ . ابوجعفر ، محمد بن علی بن حسین بن بابویه ، مشهور به شیخ صدوق ، متوفای ۳۸۱ ه .(۳)

۴ . ابن ابی زینب ، محمد بن ابراهیم نعمانی ، از اعلام قرن چهارم.(۴)

۵ . ابو عبداللّه ، محمد بن محمد بن نعمان ، مشهور به شیخ مفید ، متوفی ۴۱۳ ه .(۵)

۶ . ابو جعفر ، محمد بن حسن طوسی ، مشهور به شیخ طوسی ، متوفای ۴۶۰ ه .(۶)

۷ . ابو جعفر ، محمد بن علی بن شهر آشوب ، متوفای ۵۸۸ ه .(۷)

۸ . امین الاسلام ، ابو علی ، فضل بن حسن طبرسی ، صاحب تفسیر مجمع البیان _ قرن ششم _ (۸)

۹ . شیخ الاسلام ، ابراهیم بن محمد بن مؤیّد جوینی حموینی ، متوفای ۷۳.

۱- [۱] . کلینی ، اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۵۲۷.

۲- [۲] . مسعودی ، اثبات الوصیه ، ص ۲۶۰.

۳- [۳] . شیخ صدوق ، عیون الاخبار ، ج ۱ ، ص ۳۴ و کمال الدین ، ج ۱ ، ص ۳۰۸.

۴- [۴] . نعمانی ، الغیبه ، ص ۶۲.

۵- [۵] . شیخ مفید ، الاختصاص ، ص ۲۱۰.

۶- [۶] . شیخ طوسی ، الغیبه ، ص ۱۴۳.

۷- [۷] . ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۱ ، ص ۳۵۹.

۸- [۸] . طبرسی ، إعلام الوری بأعلام الهدی ، ج ۲ ، ص ۱۷۴.

ه .(۱)

۱۰ . محمد بن الحسن عاملی ، مشهور به : «شیخ حر عاملی» متوفای ۱۱۰۴ ه(۲)

اینها ده تن از محدثان والاـ مقام بودند که حدیث لوح را در کتابهای پایه و مرجع خود با اسناد معتبر و مورد استناد روایت کرده اند.

کتابنامه حدیث لوح

۱ _ ترجمه حدیث لوح فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

احمد بروجردی جواهری

چاپ کرمانشاه ، ۱۳۲۱ ش. ۱۶ صفحه جیبی.

۲ _ حدیث لوح ، أئمه هدی در لوح فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

علی لباف

نشر جلی ، تهران ، ۱۳۷۵ ش. ۴۷ صفحه رقعی

شامل متن ، ترجمه و منابع حدیث لوح.

۳ _ رساله لوح حضرت فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

سید عزیز اللّه امامت کاشانی

چاپ کاشان ، ۴۰ صفحه جیبی

۱- [۱] . حموینی ، فرائد السمطین ، ج ۲ ، ص ۱۳۶.

۲- [۲] . شیخ حر عاملی ، اثبات الهداه ، ج ۱ ، ص ۴۶۸ ، باب ۹ ، ح ۱۰۷.

۴ _ شهاده الشهدا ، در حدیث لوح فاطمه الزهرا علیهاالسلام (فارسی)

سید اسماعیل هاشمی طالخونچه ای

چاپ نشاط ، اصفهان ، ۱۳۶۴ ش. ۱۷۴ صفحه وزیری.

۵ _ صحیفه فاطمیّه (لوح فاطمه) (فارسی)

سید محمد هادی جونپوری

نشر کاظمی ، جونپور ، هند ، ۱۳۳۴ ه .

ص:۷۳

بخش هشتم

حدیث کساء

گردهمایی پنجتن آل عبا در زیر کسا و نزول آیه تطهیر(۱) در شأن آنان ، از مسلّمات تاریخ است و در صدها منبع معتبر از منابع حدیثی ، تفسیری ، تاریخی و رجالی شیعه و سنی با اسناد معتبر روایت شده است.(۲)

در میان روایات فراوانی که پیرامون حدیث کساء و گرد آمدن پنجتنِ آل عبا در زیر کساء و نزول آیه تطهیر در حق آنان ، در منابع شیعه و سنی آمده ، متن گسترده ایست که با سند بسیار قوی از طریق جابر بن عبداللّه انصاری از صدیقه طاهره ، حضرت فاطمه زهرا علیهاالسلامروایت شده است.(۳)

ص:۷۴

۱- [۱] . سوره احزاب ۳۳ ، آیه ۳۳.
۲- [۲] . در کتاب گرانسنگ «فاطمه زهرا» اثر گرانمایه شخصیت برجسته جهان تشیع ، افتخار بزرگ صفحات تاریخ ، علامه بزرگوار ، آیه اللّه حاج شیخ عبدالحسین امینی ، صاحب دائره المعارف بزرگ الغدیر ؛ راویان حدیث کساء و نزول آیه تطهیر در شأن خمسه طیّبه ، در منابع و مآخذ مورد اعتماد و استناد اهل تسنن گردآوری شده ؛ تعداد ۳۰۰ نفر از آنها به ترتیب قرون و اعصار معرفی شده ، مورد اعتماد و استناد بودنشان بر اساس کتب رجالی عامه اثبات گردیده ، مدارک و منابع روایتشان از کتب پایه و مرجع اهل سنت به دقت درج شده است. علاقمندان به کتاب «فاطمه زهرا» از علامه امینی ، چاپ ۱۳۷۶ ش. نشر استقلال ، تهران ، ناصر خسر ، کوچه حاج نایب ، ص ۳۸۷ _ ۵۱۱ ، مراجعه فرمایند.
۳- [۳] . سلسله روایت متن گسترده حدیث کسا به قرار زیر است : ۱) شیخ عبداللّه بحرانی ، صاحب کتاب «عوالم العلوم» ۲) از روی دستنویس علامه سید هاشم بحرانی ، صاحب غایه المرام ۳) از استادش سید ماجد بحرانی ۴) از استادش شیخ حسن ، صاحب معالم (پسر شهید ثانی). ۵) از استادش مقدس اردبیلی. ۶) از استادش علی بن عبدالعالی ، مشهور به محقق کرکی. ۷) از استادش شیخ علی بن هلال جزایری. ۸) از استادش شیخ احمد ، ابن فهد حلی. ۹) از استادش شیخ علی بن خازن حائری. ۱۰) از استادش شیخ ضیاء الدین علی ، پسر شهید اول. ۱۱) از پدر و استادش محمد مکی ، مشهور به شهید اول. ۱۲) از استادش فخر المحققین ، فرزند علامه حلی. ۱۳) از پدر و استادش علامه حلی. ۱۴) از استادش محقق حلی. ۱۵) از استادش ابن نما حلی. ۱۶) از استادش محمد بن ادریس حلی. ۱۷) از استادش ابن حمزه طوسی ، صاحب «ثاقب المناقب». ۱۸) از استادش ابن شهر آشوب ، صاحب «مناقب آل ابی طالب». ۱۹) از استادش علامه طبرسی ، صاحب «احتجاج». ۲۰) از استادش حسن بن محمد طوسی ، پسر شیخ طوسی. ۲۱) از پدر و استادش شیخ طوسی. ۲۲) از استادش شیخ مفید. ۲۳) از استادش ابن قولویه. ۲۴) از استادش کلینی ، صاحب «اصول کافی». ۲۵) از استدش علی بن ابراهیم قمی ، صاحب «تفسیر قمی». ۲۶) از پدر و استادش ابراهیم بن هاشم. ۲۷) از استادش احمد بن ابی نصر بزنطی. ۲۸) از استادش قاسم بن یحیی جلاء کوفی. ۲۹) از ابوبصر. ۳۰) از ابان بن تغلب. ۳۱) از جابر بن یزید جعفی. ۳۲) از جابر بن عبداللّه انصاری. ۳۳) از سیده نساء عالمیان حضرت زهرای مرضیه سلام اللّه

علیها.   برای تحقیق و پژوهش پیرامون سلسله روات حدیث کساء به ترتیب فوق ، ر. ک : عوالمالعلوم ، ج ۱۱ ، ص ۹۳۰ ، از علامه بحرانی ؛ احقاق الحق ، ج ۲ ، ص ۵۵۴ ، از مرحوم آیه اللّه مرعشی نجفی ؛ سند حدیث شریف کساء ص ۱۱ ، از نگارنده.

سیره بزرگان شیعه در طول قرون و اعصار بر این جاری شده که این متن را در مجالس و محافل مذهبی می خوانند.

آثار شگفت تلاوت حدیث کساء در حلّ مشکلات ، دفع ناملایمات ، شفای بیماران و دیگر حوائج مهم ، مکرر به تجربه رسیده است.

متن گسترده حدیث کساء آنگونه که در محافل خوانده می شود ، در منابع زیر آمده است :

۱ . غرر الأخبار و درر الآثار فی مناقب الأخیار

حسن بن محمد دیلمی ، صاحب ارشاد القلوب ، از شخصیتهای برجسته جهان تشیع ، در قرن هشتم.(۱)

۲ . منتخب طریحی

فخر الدین ، صاحب مجمع البحرین ، متوفای ۱۰۸۷ ه .(۲)

۱- [۱] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۱۶ ، ص ۳۶.

۲- [۲] . طریحی ، المنتخب ، ص ۱۸۶.

۳ . عوالم العلوم و المعارف و الأحوال ، من الآيات و الأخبار و الأقوال

شیخ عبداللّه بحرانی اصفهانی ، شاگرد برجسته علامه مجلسی ، قرن یازدهم.(۱)

۴ . نهج المحجه ، فی فضائل الائمه

شیخ علی نقی بن احمد احسائی ، متوفای ۱۲۶۴ ه .(۲)

۵ . نور الآفاق

شیخ محمد جواد رازی مازندرانی ، متوفای ۱۳۵۵ ه .(۳)

۶ . المجموعه

سید مهدی مجدد شیرازی ، متوفای ۱۳۸۰ ه .(۴)

۷ . وفاه الصدیقه الطاهره

حجت تاریخ سید عبدالرزاق موسوی مقرم ، متوفای ۱۳۹۱ ه .(۵)

برای حدیث کساء که یکی از میراثهای علمی حضرت زهرا علیهاالسلام است ، ترجمه ، شرح ، تعلیقه ، تحقیق و مأخذ شناسی فراوان در ضمن کتب حدیثی ، عقیدتی ، فقهی ، شعری ، رجالی ، ادعیه و اذکار آمده است ، که نقل آنها در این

۱- [۱] . بحرانی ، عوالم العلوم ، ج ۱۱ ، ص ۹۳۰.

۲- [۲] . احسائی ، نهج المحجه فی فضائل الأئمّه ، به نقل علامه تهرانی ، الذریعه ، ج ۲۴ ، ص ۴۲۴.

۳- [۳] . مرعشی ، احقاق الحق ، ج ۲ ، ص ۵۵۸.

۴- [۴] . شیرازی ، الدّعاء و الزیاره ، ص ۸۰۵.

۵- [۵] . مقرّم ، وفاه الصّدیقه فاطمه ، ص ۴۳ _ ۵۳.

صفحات نمی گنجد.

ما در اینجا تنها از آثاری نام می بریم که به نظم یا نثر پیرامون حدیث کساء به صورت مستقل تدوین شده اند.

کتابنامه حدیث کساء

۱ . احسن الجزاء فی تصحیح حدیث الکساء (عربی)

سید عباس کاشانی

این اثر در اثبات اصالت و صحت سند حدیث کساء ، بالغ بر ۶۰۰ صفحه می باشد ، ولی هنوز به طبع نرسیده است.(۱)

۲ . ارجوزه فی حدیث الکساء (عربی)

سید محمد بن سید معز الدین محمد مهدی حسینی قزوینی حلی ، متوفای ۱۳۳۵ ه .(۲)

۳ . اکسیر الشفاء ، ترجمه حدیث کساء (اردو)

سید وجاهت حسین ، متوفای ۱۳۴۰ ه .

چاپ گلستان محمدی ، لکنهو

۴ . انوار حدیث کساء (فارسی)

سید اسد عالم نقوی

نشر طاووس بهشت ، قم ، ۱۳۷۹ ش. ۵۴ صفحه رقعی.

ص:۷۹

۱- [۱] . نسخه خطی آن در کتابخانه مؤلّف محافظت می شود.

۲- [۲] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۱ ، ص ۴۷۰.

۵ . انوار حدیث کساء (سندی)

سید اسد عالم نقوی

ترجمه کتاب فوق به زبانهای : انگلیسی ، اردو ، و سندی.

نشر انصاریان ، قم ، ۲۰۰۰ م. ۹۴ صفحه رقعی

۶ . اهل بیت در حدیث کساء

حسین استاد ولی

نشر شبر ، تهران ، ۱۳۷۷ ش. ۸۰ صفحه رقعی

۷ . بدر کامل ، ترجمه حدیث کساء (اردو)

حسن علی ، متوفای ۱۲۸۲ ه

چاپ لکهنو

۸ . بهجه المجالس فی تعریف اهل الکساء (عربی)

خضر بن عطاء الدین محمد ، متوفای ۱۰۰۷ ه . _ مخطوط _(۱)

۹ . التحفه الکسائیه (عربی)

حسین بن محمد بن علی بن عبدالغفور حائری یزدی ، متوفای ۱۳۱۰ ه .

نشر حائری ، کربلا ، ۹۲ صفحه

۱- [۱] . انصاری ، فاطمه علیهاالسلام در آیینه کتاب ، ص ۱۸۵.

۱۰ . ترجمه حدیث کساء (اردو)

سید آغا مهدی لکهنوی

نشر کراچی ، چاپ پنجم ، ۱۳۹۵ ه .

۱۱ . ترجمه حدیث کساء (اردو)

سید زوار حسین میرزاپوری

چاپ دهلی.

۱۲ . ترجمه حدیث کساء (اردو)

سید محمدتقی عرف مجن ، متوفای ۱۳۵۱ ه .

چاپ هند.

۱۳ . ترجمه حدیث کساء (اردو)

مقرب علی خان حسینی زائر

چاپ هند.

۱۴ . ترجمه حدیث کساء (اردو)

از مؤلفی ناشناخته

چاپ جهاد پبلی کیشنز ، لاهور

۱۵ . ترجمه حدیث کساء (فارسی)

شیخ عباس مصباح زاده ـ منجم ـ مقیم ویرجینا

چاپ تهران ـ مکرر ـ

۱۶ . ترجمه حدیث کساء (فارسی)

محمود اشرفی تبریزی

چاپ تهران ، ۱۳۹۸ ه .

۱۷ . ترجمه حدیث کساء منظوم (اردو)

سید قمر عباس رضوی قمی

چاپ انجمن هاشمیه ، حیدرآباد.

۱۸ . ترجمه حدیث کساء و خواص آن (فارسی)

از مؤلفی ناشناخته _ مخطوط _(۱)

۱۹ . ترجمه منظوم حدیث شریف کساء (فارسی)

علی اکبر پیروی

چاپ تهران ، ۱۳۹۷ ه . ۴۸ صفحه وزیری

۲۰ . ترجمه و تحشیه حدیث کساء (فارسی)

ملّا علی خیابانی ، متوفای ۱۳۶۷ ه .

چاپ سروش ، تبریز ۱۳۵۹ ه . (با بررسی سندی).

۲۱ . چکامه مشکل گشا ، در مضمون حدیث شریف کساء (فارسی)

۱-[۱] . همان ، ص ۲۰۶ ، به نقل از فهرست کتابخانه دکتر مهدوی ، ج ۲ ، ص ۱۷۶ به شماره ۸۷۷.

سید محمد جواد شاه رکنی دزفولی

چاپ اهواز ، ۱۳۵۳ ش.

۲۲ . حدیث شریف کساء (فارسی)

اسماعیل اسماعیل نژاد

نشر پزشکیان ، تهران ، ۱۳۷۵ ش.

۲۳ . حدیث شریف کساء (فارسی)

سید شهاب الدین مرعشی نجفی (م : ۱۴۱۸ ه .)

نشر کتابفروشی صابری ، تبریز ، ۱۳۵۶ ه .

۲۴ . حدیث شریف کساء (فارسی)

محمد صدوقی (م : ۱۳۶۱ ش .)

چاپ تبریز ، ۱۳۵۹ ه .

۲۵ . حدیث شریف کساء (فارسی)

محمدصادق امیدواری

نشر رضوی ، قم ، ۱۴۰۰ ه .

۲۶ . حدیث شریف کساء (فارسی)

نشر عفت ، تهران ، ۱۳۷۷ ش.

۲۷ . حدیث شریف کساء (فارسی)

فاطمه امام دزفولی

نشر صافی ، اهواز ، ۱۳۳۱ ش.

۲۸ . حدیث شریف کساء (فارسی)

نشر هلال ، تهران ، ۱۳۷۷ ش.

۲۹ . حدیث شریف کساء (فارسی)

نشر روح ، قم ، ۱۳۷۴ ش.

۳۰ . حدیث شریف کساء _ از بحر طویل _ (فارسی)

اثر طبع شیخ غلامرضا اسدی بشرویه ای ، با تخلص «قنبر» در ۹۹ بیت ، به عدد اسمای حسنی _ مخطوط _(۱)

۳۱ .حدیث شریف کساء ، یا شفیعی مطمئن (فارسی)

سید جمال الدین استرآبادی

نشر معارف ، ۱۳۷۹ ش. ۱۵۸ صفحه رقعی

۳۲ . حدیث کساء (فارسی)

نشر کنکره بین المللی حضرت زهرا علیهاالسلام ، ساری ، ۱۳۷۶ ش. ۹۰ صفحه جیبی.

۳۳ . حدیث کساء (فارسی)

۱- [۱] . نسخه دستنویس ناظم در کتابخانه نگارنده موجود است.

نشر جلی ، تهران ، ۱۳۷۵ ش.

۳۴ . حدیث کساء (فارسی)

نشر حمزه ، تهران ، ۱۳۷۹ ش.

۳۵ . حدیث کساء (فارسی)

نشر معاونت امور فرهنگی وزارت ارشاد ، تهران ، ۱۳۷۴ ش.

۳۶ . حدیث کساء (فارسی)

علی اکبر تلافی

نشر ریحان ، تهران ، ۱۳۷۷ ش.

۳۷ . حدیث کساء (فارسی)

رضا ولی زاده

چاپ تهران ، ۱۳۷۵ ش.

۳۸ . حدیث کساء (فارسی)

سید محمد ریاضی

نشر یاسین ، تهران.

۳۹ . حدیث کساء (فارسی)

محمد حسین بیگر بیگی تاج بخش

نشر مسجد جامع خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله تهران ، ۱۳۷۰ ش.

۴۰ . حدیث کساء (فارسی)

جوّاد

نشر کتابخانه اثنا عشری ، لاهور

۴۱ . حدیث کساء (فارسی)

محمد تقی بافقی

چاپ تهران

۴۲ . حدیث کساء (فارسی)

علی نصر آبادی ، متخلص به ناصری

نشر مفید ، تهران ، ۱۳۷۹ ش. ـ به نظم ـ

۴۳ . حدیث کساء (فارسی)

نشر احمد کتابفروش شیرازی ، شیراز

۴۴ . حدیث کساء (فارسی)

نشر مجمع جهانی اهل بیت ، تهران.

۴۵ . حدیث کساء (ترکی آذری)

اثر طبع محمد علی ذاکر مراغه ای ، متخلص به کریمی

نشر ذاکر کریمی ، مراغه

۴۶ . حدیث کساء (ترکی استانبولی)

از مترجم ناشناخته ، ۴۹ صفحه رقعی

۴۷ . حدیث کساء (اردو)

سید علی حسن اختر ، متوفای ۱۹۸۹ م.

چاپ انجمن ، کراچی ، ۵۰ صفحه

۴۸ . حدیث کساء (اردو)

سید فرمان علی ، متوفای ۱۳۳۴ ه .

چاپخانه شیخ شوکت علی ، کراچی ، ۴۸ صفحه

۴۹ . حدیث کساء (اردو)

مقبول احمد دهلوی ، مترجم اسنی المطالب _ به نظم _(۱)

۵۰ . حدیث کساء (اردو)

از مؤلف ناشناخته

نشر پیارا پرینتنگ پریس ، غله مندی ، ملتان ، ۴۸ صفحه.(۲)

۵۱ . حدیث کساء (فارسی)

علی محمد خسروی ، متخلص به ناصح

۱- [۱] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۴ ، ص ۹۷.

۲- [۲] . انصاری ، فاطمه علیهاالسلام در آیینه کتاب ، ص ۲۴۸.

چاپ مشهد ، ۱۳۱۴ ش. _ به نظم _

۵۲ . حدیث کساء (فارسی)

نسخه نفیس خطی ، با نستعلیق طلایی ، اثر موسی بن جواد ، برای امیر نظام ، پیشکار آذربایجان ، در شعبان ۱۳۱۴ ش.(۱)

۵۳ . حدیث کساء (فارسی)

حسین علی بن محمد تقی سائل خوئی

چاپ سنگی ۱۳۲۱ ه . ۱۵۷ صفحه خشتی

۵۴ . حدیث کساء (فارسی)

نشر اسماء ، تهران ، ۱۳۷۸ ش.

۵۵ . حدیث کساء (لُری)

زلفعلی بختیاری

چاپ اهواز ، ۱۳۱۷ ش. _ به نظم _ به فارسی با گویش «لُری»

۵۶ . حدیث کساء (انگلیسی)(۲)

ترجمه ، تدوین و نشر انصاریان ، قم ، ۴۷ صفحه جیبی

۵۷ . حدیث کساء (سواحلی)

۱- [۱] . دانش پژوه ، نسخه های خطی ، ج ۷ ، ص ۱۴۵ ، رقم ۱۰۹۹.

۲- [۲] . عنوان اصلی آن : The Hadith of Cloak .

ترجمه ، تدوین و نشر مؤسسه امام علی علیه السلام ، قم ۱۳۷۹ ش. ۵۲ صفحه رقعی.

۵۸ . حدیث کساء از زبان فاطمه زهرا (فارسی)

اسداللّه داستانی بنیسی (م : ۱۴۲۵ ه .)

انتشارات بنیسی ، ۱۳۷۴ ش.

۵۹ . حدیث کساء کاترجمه (اردو)

علی فیاض

۶۰ . حدیث کساء مترجم (اردو)

مهر حسین ایم ای

نشر نامی پریس ، لاهور ، ۱۲۸ صفحه

۶۱ . حدیث کساء منظوم (فارسی)

اثر طبع یک نوجوان ۱۲ ساله به نام «عبدالحسین» برای دفع بلا ، در مشهد مقدس ، در ۵۴ بیت.

بدایع نگار متن آن را در ضمن کتاب «لباس التقوی» آورده است.

۶۲ . حدیث کساء منظوم (فارسی)

سید محمد شاه رکنی دزفولی

چاپ اهواز ، ۱۳۵۶ ش.

۶۳ . حدیث کساء منظوم (فارسی)

میرزا آقا ولادی ، متخلص به «وافی»

چاپ تهران ، ۱۳۸۰ ه .

۶۴ . حدیث کساء منظوم (فارسی)

علی خاموش یزدی _ قرن ۱۳ _

نسخه خطی آن در ضمن مجموعه ای به شماره ۳۳۷۶ (رساله دوم) در کتابخانه مرکزی دانشگاه محافظت می شود.(۱)

۶۵ . حدیث کساء منظوم (فارسی)

رضا قلی نوری ، فرزند میرزا بزرگ نوری مازندرانی

چاپ سنگی ، تهران ، ۱۳۱۳ ه . ۹۲ صفحه پالتویی ، در ۱۱۹۸ بیت.(۲)

۶۶ . حدیث کساء منظوم (اردو)

سید زوار حسین بنارس

چاپ دهلی ، ۱۳۴۰ ش. در ۲۱۶ بیت

۶۷ . حدیث کساء منظوم (اردو)

سید علی حسن صاحب اختر امروهی

این منظومه به پیوست منظومه فارسی ناظم در کراچی به چاپ رسیده است.

۱- [۱] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۹ ، ص ۲۸۵.

۲- [۲] . همان ، ج ۲۴ ، ص ۲۰۷ ، رقم ۱۰۷۸.

۶۸ . حدیث کساء منظوم (اردو)

قیس زنگی پور

چاپ هند.

۶۹ . حدیث کساء منظوم (اردو)

سید افسر عباس زیدی

چاپ لاهور ، ۶۴ صفحه

۷۰ . حدیث کساء و ترجمه پارسی آن (فارسی)

از مترجم ناشناخته

نسخه خطی آن در کتابخانه ملی ایران ، به شماره ۱۴۵۹ نگهداری می شود.(۱)

۷۱ . حدیث کساء و ختم صلوات (فارسی)

سلطانعلی نوحه خوان

نشر مدین ، قم ، ۱۳۷۸ ش.

۷۲ . حدیث کساء و سند آن (فارسی)

سید آغا مهدی صاحب لکهنوی

چاپ کراچی ، ۱۳۹۵ ه .

۷۳ . حدیث کساء و منزلت آن (فارسی)

۱- [۱] . سید عبداللّه انوار ، فهرست کتابخانه ملی ، ج ۳ ، ص ۵۱۷ ، رقم ۱۴۵۹.

حسین استاد ولی

نشر شبر ، تهران ، ۱۳۷۶ ش.

۷۴ . حدیث کساء و منظومه آن (فارسی)

سید ضیاء الدین امامی آقا میری

نشر لاهیجی ، قم ، ۱۳۷۹ ش.

۷۵ . حدیث کساء یا پنج تن آل عبا (فارسی)

اسد اللّه داستانی بنیسی (م : ۱۴۲۵ ه .)

نشر بنیس ، قم ، ۴۰ صفحه وزیری

۷۶ . حدیث مجمع الکساء (فارسی)

آقا خان مازندرانی ،متخلص به «غافل»

چاپ سنگی ، تهران ، ۱۳۰۲ ه . ۹۵ صفحه جیبی

۷۷ . الدّره البیضاء (عربی)

محمد رضا سیستانی قائمی

در شرح حدیث کساء _ مخطوط _(۱)

۷۸ . سند حدیث اصحاب الکساء (عربی)

ص:۹۲

۱- [۱] . نسخه خطی آن به شماره ۸۹۹۴ در کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری می شود. محمد آصف فکرت ، فهرست ، ج ۱۳ ، ص ۲۴۶.

حاج میرزا ولی اللّه اشراقی سرابی ، متوفای ۱۳۹۳ ه .

نسخه دستنویس مؤلف ، به تاریخ ۱۳۹۲ ه . در کتابخانه فرزند مؤلف در تبریز نگهداری می شود.(۱)

۷۹ . سند حدیث شریف کساء (فارسی)

علی اکبر مهدی پور

نشر کتابخانه جامع التفاسیر شیعه ، قم ، ۱۴۱۰ ه . ۶۴ صفحه جیبی.

شامل متن ، ترجمه ، منابع ، شروح و ترجمه های منظوم حدیث کساء.

۸۰ . شرح حدیث کساء (فارسی)

محمد باقر انصاری _ مخطوط _

۸۱ . شرح و فضیلت حدیث کساء (فارسی)

شرح فضیلت حدیث کساء و ترجمه منظوم به بحر طویل ، از ناظم ناشناخته ای متخلص به «ناطق» که نسخه خطی آن در کتابخانه ملی تهران ، به شماره ۲۱۹۰ نگهداری می شود.(۲)

۸۲ . طور سینا فی شرح حدیث الکساء (فارسی)

شیخ علی اکبر نهاوندی ، متوفای ۱۳۶۹ ه . _ مخطوط _

۱- [۱] . نشریه کتابخانه ملی تبریز ، شماره ۱۵ ، آبان ماه ۱۳۵۵ ، ص ۱۱۹.

۲- [۲] . سید عبداللّه انوار ، فهرست کتابخانه ملی ، ج ۵ ، ص ۲۷۱ ، رقم ۲۱۹۰.

۸۳ . فی رحاب حدیث الکساء (عربی)

شیخ علی حیدر المؤیّد

چاپ دار جلال الدین ، قم ، ۱۴۲۵ ه . ۴۱۶ صفحه وزیری ، شامل شرح کامل حدیث کساء ، ۲۳ منظومه عربی حدیث کساء و بحثی پیرامون آیه تطهیر .

۸۴ . قصیده دعاء الکساء (عربی)

مهدی الحجار ، متوفای ۱۳۵۸ ه .

چاپ نجف اشرف ، ۵۲ بیت.

۸۵ . قصیده نونیّه فی نظم حدیث الکساء (عربی)

سیدمحمد ابراهیم شرف الدین بن زین العابدین موسوی عاملی ، متوفای ۱۱۳۹ ه .

در نظم حدیث کساء بر اساس روایت طریحی در منتخب.(۱)

۸۶ . کسائیه وفائی (فارسی)

فتح اللّه وفائی شوشتری ، متوفای ۱۳۰۴ ه .

چاپ اهواز ، ۱۳۵۱ ش. ۱۳۲ بیت.

نسخه دستنویس آن به تاریخ ۱۲۹۸ ه . در کتابخانه ملک تهران ، در ضمن مجموعه ای به شماره ۵۸۶۰ نگهداری می شود.

۸۷ . کشف الغطاء عن حدیث الکساء (عربی)

۱- [۱] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۱۷ ، ص ۱۳۵ ، رقم ۷۰۰.

محمد علی بن مهدی آل عبد الغفار کشمیری قزوینی ، متوفای ۱۳۴۵ ه .

مؤلف متن حدیث کسا را در ضمن ۹۵ مجلس شرح داده است.

نسخه دستنویس مؤلف را علامه تهرانی دیده و گزارش کرده است.(۱)

۸۸ . کشف الغطاء عن فضائل اهل البیت و حدیث الکساء (فارسی)

سید عبدالحسین بن سید فاضل همدانی

نسخه دستنویس مؤلف به تاریخ ۱۳۳۶ ه . در کتابخانه مدرسه مرحوم آخوند در همدان ، به شماره ۴۷۷۸ موجود است.(۲)

۸۹ . گلدسته منظوم (اردو)

سید ذاکر حسین امروهی

چاپ راولپندی ، ۵۶ صفحه

۹۰ .لباس التقوی در نظم حدیث کساء (فارسی)

اثر طبع عبدالحسین ، برادرِ میرزا فضل اللّه بدایع نگار.

این چکامه به پیوست نظم عربی شمس المناقب هندی ، به سال ۱۳۲۲ ه . در ۹۶ صفحه به طبع رسیده است.

۹۱ . مختصری از اسناد حدیث شریف کساء (فارسی)

سید محمود میر هندی اصفهانی

۱- [۱] . همان ، ج ۱۸ ، ص ۴۴ ، رقم ۶۰۸.

۲- [۲] . دکتر جواد مقصودی ، فهرست کتابخانه غرب مدرسه آخوند ، ص ۳۹ ، رقم ۱۴۳.

نشر اصفهان ، ۱۴۱۲ ه . ۴۴ صفحه جیبی

۹۲ . مصادر حدیث کساء (فارسی)

محمد روحانی علی آبادی _ مخطوط _(۱)

۹۳ . مطمئن القلوب و منفس الکروب (عربی)

محسن آل عصفور

چاپ ۱۴۰۵ ه . _ منظوم _

۹۴ . مفتاح الجنه (فارسی)

مهدی بن محمد حسین حسینی ، قائم مقام فراهانی.

چاپ سنگی ، ۱۳۱۹ ه . تهران ، ۴۱ صفحه.

۹۵ . مفتاح الفرج فی تتمیم نظم حدیث الکساء (عربی)

نظم شیخ عبد علی بن حاج محمد علی ماحوزی ، متوفای حدود ۱۳۳۷ ه .

تکمیل آن توسط شیخ فرج بن حسن قطیفی ، صاحب «الأزهار الأرجیّه».(۲)

۹۶ . منظوم حدیث الکساء (عربی)

ادیب لکهنوی

چاپ هند.

۱- [۱] . انصاری ، فاطمه علیهاالسلام در آیینه کتاب ، ص ۶۵۰.

۲- [۲] . شیخ علی مرهون ، شعراء القطیب ، ج ۱ ، قسم ۲ ، ص ۲۶.

۹۷ . منظومه حدیث کساء (فارسی)

فضل اللّه بدایع نگار (بدایع نگارِ آستان قدس) متوفای ۱۳۴۳ ه .

منظومه عربی بدایع نگار در ضمن «لباس التقوی» به چاپ رسیده ، منظومه فارسی ایشان را علامه تهرانی گزارش داده است.(۱)

۹۸ . منظومه حدیث کساء (فارسی)

محمد حسین فدائی طبسی

چاپ ۱۳۷۱ ه . ۳۸ صفحه جیبی ، ۱۲۹ صفحه

۹۹ . منظومه حدیث کساء و ختم صلوات آن (فارسی)

سلطانعلی صابر شوشتری

نشر دار الثقلین ، قم ، ۱۳۷۸ ش. ۳۲ صفحه جیبی

۱۰۰ . منظومه شمس المناقب (عربی)

چکامه عربی شمس المناقب هندی ، به پیوست منظومه فارسی عبدالحسین برادر فضل اللّه بدایع نگار ، در ضمن کتاب «لباس التقوی» آمده.

چاپ مشهد ، ۱۳۲۲ ه . ۹۶ صفحه

۱۰۱ . منظومه کسائیه (فارسی)

علی ضیاء الحکماء شیرازی

۱- [۱] . تهرانی ، الذریعه ، ج ۱۸ ، ص ۲۹۳ ، رقم ۱۵۶.

چاپ ۱۳۲۱ ش.

۱۰۲ . منظومه کسائیه (فارسی)

محمد جواد بن محمد رضا دارابی شیرازی

چاپ ۱۳۳۵ ه .

۱۰۳ . منظومه کسائیه (فارسی)

سلطانعلی صابر شوشتری

نشر مؤسسه البلاغ بیروت ، ۱۴۲۲ ه . ۴۰ صفحه جیبی.

۱۰۴ . من فقه الزهراء (عربی)

سید محمد حسینی شیرازی (م : ۱۴۲۲ ه .)

چاپ مؤسسه الرّسول الأعظم صلی الله علیه و آله ۱۴۱۵ ه . ۳۲۰ صفحه وزیری.

آیه اللّه شیرازی دائره المعارف فقه فاطمی را در پنج مجلد تحت عنوان «من فقه الزهرا» به رشته تحریر در آورده ، جلد اول آن را به «حدیث کساء» اختصاص داده ، سند آن را بررسی کرده ، بر اعتبار و استناد آن تأکید کرده ، فروعات فقهی استنباط شده از آن را مبسوطا شرح داده است.

۱۰۵ . نسخه شریفه حدیث کساء (فارسی)

مهدی مسأله گو قمی

نشر سروش ، تبریز ، ۱۳۵۹ ه .

نسخه مقابله شده حدیث کساء با نسخه حاج ملا علی خیابانی و یک نسخه از

کتب عامه.

۱۰۶ . نظم حدیث الکساء (فارسی)

حیدر علی بن محمد مهدی آسوده شیرازی ، مشهور به «تاج الشّعرا» و متخلّص به «نوا».

چاپ تهران.

۱۰۷ . نظم حدیث الکساء (عربی)

احمد بن محمد انصاری شیروانی یمنی ، متوفای ۱۲۴۰ ه .

۱۰۸ . نظم حدیث الکساء (عربی)

محمد رضا بن محمد مراد اُزری ــ صغیر ــ متوفای ۱۲۴۰ ه . در ۷۲ بیت.(۱)

۱۰۹ . نظم حدیث الکساء (عربی)

جعفر شرف الدین بن محمد باقر بن حسن علی شوشتری ، متوفای ۱۳۳۵ ه .

چاپ اهواز ۱۳۷۱ ه .

۱۱۰ . نظم حدیث الکساء (فارسی)

حاج ملا حاجی شوشتری ، متخلص به «فائز» ، متوفای ۱۲۷۷ ه .

علامه تهرانی نسخه خطی آن را گزارش داده است.(۲)

۱- [۱] . همان ، ج ۲۴ ، ص ۲۰۵ ، رقم ۱۰۷۳.
۲- [۲] . همان ، ص ۲۰۶ ، رقم ۱۰۷۵.

۱۱۱ . نظم حدیث الکساء (فارسی)

محسن دستغیب بندر عباسی ، متوفای ۱۳۱۹ ه .

۱۱۲ . نظم حدیث الکساء (عربی)

محمد صالح شمسا _ مخطوط _(۱)

۱۱۳ . نظم حدیث الکساء (عربی)

سید عدنان بن سید شبّر موسوی بحرانی ، متوفای ۱۳۴۱ ه . در ۱۳۲ بیت.

این چکامه نخست به پیوست رساله «قبضه العجلان» ، سپس به طور مستقل به طبع رسیده است.

۱۱۴ . نظم حدیث الکساء (عربی)

آقا علی بن میرزا محمد تقی مرعشی شهرستانی

ناظم قسمتی از آن را برای علامه تهرانی انشاد کرده است.(۲)

۱۱۵ . نظم حدیث الکساء (عربی)

محمد صحاف موسوی ، متخلص به «وامق» در ۸۷ بیت.

۱۱۶ . نظم حدیث الکساء (عربی)

۱- [۱] . همان ، ص ۲۰۷ ، رقم ۱۰۸۱.

۲- [۲] . همان ، ص ۲۰۸ ، رقم ۱۰۸۳.

توسط چهار تن از شعرای عرب :

۱) شیخ احمد شافعهی مصری

۲) شیخ یوسف نبهانی بیروتی

۳) سید محمود خلوتی دمشقی ، متوفای ۱۳۲۱ ه .

۴) شیخ عبدالحسین حویزی حائری(۱)

۱۱۷ . نظم حدیث الکساء (عربی)

هاشم بن محسن بن علی موسوی لعیبی ، متوفای ۱۳۷۶ ه .

چاپ نجف اشرف ۱۳۷۶ ه . در ۵۲ بیت.

۱۱۸ . نظم حدیث الکساء (عربی)

سید محمد علی بن سید محسن غریفی ، متوفای ۱۳۶۸ ه . در ۱۴۰ بیت.

۱۱۹ . نظم حدیث الکساء (عربی)

سید محسن امین ، صاحب اعیان الشیعه ، متوفای ۱۳۷۱ ه .

۱۲۰ . نظم حدیث الکساء (عربی)

محمد حسین خراسانی لکهنوی ، متوفای ۱۳۲۲ ه .

۱۲۱ . نظم حدیث الکساء (عربی)

سید هادی صائغ

۱- [۱] . مطلع قصاید هر کدام را جداگانه در کتاب «سند حدیث شریف کساء» ، ص ۳۹ آوردیم.

۱۲۲ . نظم حدیث الکساء (عربی)

محی الدین موسوی غریفی

۱۲۳ . هدیه السعداء در ترجمه حدیث کساء (اردو)

حکیم سید حسین گریان لکهنوی

چاپ ۱۳۴۴ ه . هند.

یادآوری

یکی از افراد سرشناس که آثار تألیفی فراوان دارد و اهل تلاش و کوشش است ، در مورد حدیث کساء مشهور ابراز تردید نموده است.

جمعی از اساتید حوزه علمیه در تاریخ ۱۰/۲/۸۳ اظهارت ایشان را از محضر آیه اللّه العظمی حاج میرزا جواد آقا تبریزی دام ظلّه جویا شدند ، ایشان در پاسخ نوشت :

حدیث کساء به نحو معروف جزء معتقدات شیعه اثنا عشری است و منکر آن باید استغفار کند ، تا خداوند متعال رحمی به او بنماید و در روزی که « لا ینفع مال و لا بنون ، الاّ من أتی اللّه بقلب سلیم » نجات پیدا کند.

نگارنده به سال ۱۴۱۰ ه . به عنوان پاسخ به شبهه افکنی ها در مورد حدیث کساء مشهور ، کتاب «سند حدیث کساء» را منتشر نمود .

ص:۱۰۲

بخش نهم

اشعار نغز و پر مغز حضرت زهرا علیهاالسلام

قرآن کریم بیست و ششمین سوره خود را «شعرا» نام نهاده و بخش پایانی را به «شعر» و «شاعری» اختصاص داده است.

قرآن کریم شاعران را به دو دسته تقسیم نموده :

۱) شاعران خیالباف که گمراهان از آنها پیروی می کنند.

برای این دسته از شاعران دو ویژگی بیان فرموده :

۱. آنان در هر وادی سرگردانند.

۲. آنها به آنچه می گویند خود عمل نمی کنند.(۱)

۲) شاعران هدفمند و متعهد که چهار شاخصه دارند :

۱. ایمان آورده

۲. کار شایسته انجام داده

۳. فراوان خدا را یاد کرده

۴. چون مورد ستم قرار بگیرند به دفاع برخیزند.(۲)

شعر و شاعری از دیدگاه پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

با توجه به تقسیم شعر و شاعری از دیدگاه قرآن کریم ، ستایشهای گفتاری و کرداری پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله از شعرای هدفمند به اشاره بر می شماریم :

۱. پیرامون شاعران کفر ستیز :

۱- [۱] . سوره شعراء ۲۶ ، آیه ۲۲۴ _ ۲۲۶.

۲- [۲] . همان ، آیه ۲۲۷.

مؤمن همواره با شمشیر و زبان در راه خدا جهاد می کند.(۱)

۲. در ستایش این دسته از شاعران :

سوگند به خدایی که جانم در دست قدرت اوست ، این اشعاری که پیرامون جبهه دشمن می سرایید ، گویی تیر در چلّه کمان نهاده ، قلب لشکر کفر را نشانه می روید.(۲)

۳. در مورد تأثیر شعر :

برخی از اشعار ، حکیمانه و حکمت آمیز است و برخی از بیانها سحرآمیز است.(۳)

۴. همواره حامی بزرگش ابوطالب را می ستود که چگونه با اشعار نغز و پر مغز خود از حق و حقیقت دفاع می کرد و در مواردی چون جنگ بدر فرمود :

اگر عمویم ابوطالب زنده بود و این صحنه را مشاهده می کرد ، چنین و چنان می گفت.(۴)

۵. به هنگام بازگشت از جنگ تبوک ، عباس بن عبدالمطلب اشعاری در ستایش پیامبر سرود ، پیامبر او را تفقّد نموده ، در حقّش دعای خیر نمود.(۵)

۶. هنگامی که حسان بن ثابت در هنگامه غدیر آن اشعار معروفش را سرود ، رسول اکرم صلی الله علیه و آله فرمود :

۱- [۱] . احمد حنبل ، المسند ، ج ۳ ، ص ۴۵۶.

۲- [۲] . همان

۳- [۳] . شیخ صدوق ، الفقیه ، ج ۴ ، ص ۲۷۲.

۴- [۴] . طبرانی ، معجم کبیر ، ج ۱۰ ، ص ۱۵۸.

۵- [۵] . حاکم ، مستدرک الصحیحین ، ج ۳ ، ص ۳۲۷.

تا هنگامی که زبانت به یاری ما و دفاع از ما مترنم است ، روح القدس یاری ات می نماید.(۱)

۷. نـابغه جعـدی اشـعار حکیمـانه ای در سـتایش پیـامبر سـرود ، پیـامبر در حق او دعای خیرکرد و آثار این دعا تا پایان عمرش مشهود بود.(۲)

۸. عامر بن اکوع در جنگ خیبر رجزهای زیبایی سرود ، پیامبر اکرم درحقش دعای خیر کرد.(۳)

۹. لبهای پیامبر اکرم در جنگ خندق ـ به هنگام جا به جا کردن خاکها ـ به اشعار عبداللّه بن رواحه مترنم بود.(۴)

۱۰. عمرو بن سالم خزاعی ، به هنگام بازگشت پیامبر رحمت از برخی از جنگها اشعاریدر حق آن حضرت سرود ، پیامبر نیز در حق او دعا کرد.(۵)

۱۱. هنگامی که کعب بن زهیر قصـیده معروف «بانت سـعاد» را در محضـر پیامبر انشاد می کرد ، پیامبر اکرم به مردم اشاره می کرد که به اشعار او گوش فرا دهند.(۶)

۱۲. سحیم بن عبد ، اشعاری در سپاس حق تعالی سرود ، پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود :

۱- [۱] . ابن جوزی ، تذکره الخواص ، ص ۳۹.

۲- [۲] . ابن حجر ، الاصابه ، ج ۶ ، ص ۲۲۰.

۳- [۳] . ابن سعد ، الطبقات الکبری ، ج ۴ ، ص ۳۰۳.

۴- [۴] . احمد حنبل ، المسند ، ج ۴ ، ص ۳۰۲.

۵- [۵] . ابن اثیر ، اسد الغابه ، ج ۴ ، ص ۱۰۴.

۶- [۶] . حاکم ، مستدرک الصّحیحین ، ج ۳ ، ص ۵۸۲.

زیبا سرودی ، راست گفتی ، خداوند اینگونه اشعار را پاداش نیکو عنایت می کند ، اگر در این راه پا بر جا باشی ، اهل بهشت خواهی شد.(۱)

۱۳. روزی پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله بر فراز منبر از خداوند طلب باران نمود ، در همان لحظه باران سیل آسا فرو بارید ، مردی از بنی کنانه اشعاری سرود ، پیامبر فرمود :

خداوند برای هر بیت آن بیتی در بهشت به تو عنایت فرماید.(۲)

شعر و شاعری از دیدگاه پیشوایان

۱۴. امام صادق علیه السلام می فرماید :

هر کس در حق ما یک بیت شعر بسراید ، خداوند برای او بیتی در بهشت بنا فرماید.(۳)

۱۵. و در همین رابطه فرمود :

کسی در حق ما شعری نسرود ، جز اینکه مورد تأیید روح القدس قرارگرفت.(۴)

۱۶. امام صادق علیه السلام به سفیان بن مصعب عبدی فرمود :

چکامه ای بسرای که بانوان به هنگام نوحه سرایی آن را بخوانند.(۵)

۱۷. آنگاه به شیعیان امر فرمود که اشعار او را به فرزندان خود تعلیم کنند و

۱- [۱] . ابو الاسود الدّؤلی فی المیزان ، ص ۵۵.
۲- [۲] . شیخ طوسی ، امالی ، ص ۷۶.
۳- [۳] . شیخ صدوق ، عیون اخبار الرضا علیه السلام ، ج ۱ ، ص ۴.
۴- [۴] . شیخ حر عاملی ، وسائل الشیعه ، ج ۱۴ ، ص ۵۹۷.
۵- [۵] . شیخ طوسی ، اختیار معرفه الرجال ، ص ۵۰۱.

تعلیل فرمود که اشعار او بر اساس آیین حق است.(۱)

۱۸. هنگامی که کمیت اسدی قصیده میمیه اش را در محضر امام صادق علیه السلام انشاد کرد ، امام علیه السلام برخی از ابیات او را تصحیح کرد. کمیت گفت : سرورم! انصاف این است که شما به فنون شعر از من داناتر هستید.(۲)

۱۹. ابوطالب قمی به محضر امام جواد علیه السلام نامه نوشته رخصت می طلبد که در سوک امام رضا علیه السلام اشعاری بسراید ، امام علیه السلام نوشت :

چکامه ای در سوک من و چکامه ای در سوک پدرم بسرای.(۳)

۲۰. و هنگامی که چکامه اش را پیرامون امام رضا علیه السلام سروده به محضر امام جواد علیه السلام فرستاد ، امام علیه السلام در زیر آن نوشت :

چه نیکو سرودی ، خدایت پاداش نیکو عنایت فرماید.(۴)

اگر بخواهیم عنایات و الطاف فراوان پیشوایان معصوم را در مورد شاعران متعهد و هدفمند بشماریم ، در این صفحات نمی گنجد. فقط خواستیم خوانندگان گرامی توجه کنند که هر شعری از نظر قرآن و اسلام مذموم نیست ، تنها اشعاری مذموم است که خالی از هدف و صرفا خیالبافی باشد ، و لذا می بینیم که از هر یک از پیشوایان معصوم اشعار نغز و پر مغز فراوان به یادگار مانده است. و اینک :

۱- [۱] . همان.

۲- [۲] . سید جواد شبّر ، ادب الطف ، ج ۱ ، ص ۱۸۴.

۳- [۳] . شیخ طوسی ، اختیار معرفه الرجال ، ص ۵۶۸.

۴- [۴] . همان.

اشعار نغز و پر مغز حضرت زهرا علیهاالسلام

۱) از قافیه «همزه» به مطلع :

قلّ صبری و بان عنّی عزائی

بعد فقدی لخاتم الأنبیاء(۱)

ص:۱۰۸

۱- [۱] . علامه مجلسی ، بحار الانوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۷۷ ؛ بحرانی ، عوالم العلوم ، ج ۱۱/۲ ، ص ۸۰۳.

۲) از قافیه «ب» به مطلع :

قد کان بعدک أنباء و هنبثه

لوکنت شاهدها لم تکثر الخطب(۱)

ص:۱۰۹

۱- [۱] . ابن ابی طیفور ، بلاغات النّساء ، ص ۲۳ ؛ ابن قتیبه ، غریب الحدیث ، ج ۲ ، ص ۲۶۷ ؛ کلینی ، الکافی ، ج ۸ ، ص ۳۰۸ ، ح ۵۶۴ ؛ مقدسی ، البدء و التاریخ ، ج ۵ ، ص ۶۸ ؛ شیخ مفید ، الأمالی ، ص ۴۱ ؛ طبری ، دلائل الامامه ، ص ۱۱۸ ؛ ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۲ ، ص ۲۳۷ ؛ طبرسی ، الاحتجاج ، ج ۱ ، ص ۹۲ و ۱۰۶ ؛ ابن طاووس ، الطرائف ، ص ۲۶۵ ؛ ابن جوزی ، تذکره الخواص ، ص ۳۱۸ ؛ مجلسی ، بحار الأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۹۶ ؛ کحاله ، أعلام النساء ، ج ۴ ، ص ۱۱۴ و ۱۲۲ ؛ امینی ، الغدیر ، ج ۷ ، ص ۱۹۲ ؛ مرعشی ، احقاق الحق ، ج ۱۰ ، ص ۳۰۳ و ۴۳۳ ، ج ۱۹ ، ص ۱۶۱. در برخی از منابع این ابیات به «هند» دختر أثاثه بن عبدالمطلب نسبت داده شده و گفته شده که حضرت فاطمه علیهاالسلام اشعار او را انشاد کرده است. [جوهری ، السقیفه و فدک ، ص ۹۹ ؛ ابن سعد ، الطبقات الکبری ، ج ۲ ، ص ۳۳۲ ؛ ابن ابی الحدید ، ج ۱۶ ، ص ۲۱۲ ؛ اربلی ، کشف الغمه ، ج ۲ ، ص ۱۱۵] ولکن در منابع فوق آنها را از طبع روان حضرت فاطمه علیهاالسلام دانسته است.

۳) از قافیه «ب» به مطلع :

و قد رزینا به محضا خلیقته

صافی الفّرائب و الأعراق و النّسب(۱)

۱- [۱] . ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۳ ، ص ۴۱۰ ؛ مجلسی ، بحار الانوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۹۶.

۴) از قافیه «ب» به مطلع :

ص:۱۱۱

اذا اشتدّ شوقی زرت قبرک باکیا

أنوح و أشکو لا أراک مجاوبی(۱)

۱- [۱] . علامه مجلسی ، بحار الأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۵۴۷.

۵) از قافیه «ت» به مطلع :

نفسی علی زفراتها محبوسه

یالیتها خرجت مع الزّفرات(۱)

ص:۱۱۳

۱- [۱] . محدث قمی ، بیت الأحزان ، ص ۹۴ ؛ دخیّل ، فاطمه الزّهراء علیهاالسلام ، ص ۱۲۶.

۶) از قافیه «ت» به مطلع :

نعت نفسک الدّنیا الینا و أسرعت

و نادت ألا جدّ الرّحیل و ودّعت(۱)

ص:۱۱۴

۱- [۱] . بحرانی ، عوالم العلوم ، ج ۱۱/۲ ، ص ۸۰۵ ؛ محسن عقیل ، روائع الأشعار ، ص ۳۵۳.

۷) از قافیه «ح» به مطلع :

قد كنت لی جبلًا ألوذ بظلّه

فالیوم تسلمنی لأجرد ضاح(۱)

۱- [۱] . ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۱ ، ص ۳۰۰.

۸) از قافیه «د» به مطلع :

إنّ حزنی علیک حزن جدید

و فؤادی و اللّه صبّ عنید(۱)

ص:۱۱۶

۱- [۱] . علامه مجلسی ، بحارالأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۷۶.

۹) از قافیه «د» به مطلع :

اذا مات یوما میّتٌ قلّ ذکره

و ذکر أبی مذمات و اللّه أزید(۱)

۱- [۱] . ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۱ ، ص ۲۹۵ ؛ مجلسی ، بحارالأنوار ، ج ۲۲ ، ص ۵۲۳.

۱۰) از قافیه «ر» به مطلع :

کنت السّواد لناظری

فبکی علیک النّاظر(۱)

ص:۱۱۸

۱- [۱] . ابن شهر آشوب ، همان ، ج ۱ ، ص ۳۰۰.

۱۱) از قافیه «ض» به مطلع :

ایّها العینان فیضا

و استهلّا و لا تغیضا(۱)

۱- [۱] . علامه مجلسی ، بحارالأنوار ، ج ۴۵ ، ص ۲۲۷.

۱۲) از قافیه «ع» به مطلع :

امرک سمع یابن عم و طاعه

مابی من لؤم و لا وضاعه(۱)

ص:۱۲۱

۱- [۱] . فرات الکوفی ، تفسیر فرات ، ج ۲ ، ص ۵۲۱ ؛ شیخ صدوق ، الأمالی ، ص ۲۱۳ ، مجلس ۴۴ ، ح ۱۱ ؛ ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۳ ، ص ۴۲۵ ؛ قرطبی ، الجامع لأحکام القرآن ، ج ۱۹ ، ص ۱۳۲.

۱۳) از قافیه «ع» به مطلع :

لم یبق ممّا کان غیر صاع

قد دبرت کفّی مع الذّراع(۱)

۱- [۱] . فرات الکوفی ، تفسیر فرات ، ج ۲ ، ص ۵۲۴ ؛ شیخ صدوق ، الأمالی ، ۲۱۴ ؛ ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۳ ، ص ۴۲۶ ؛ ابن جوزی ، تذکره الخواص ، ص ۲۸۳ ؛ قرطبی ، الجامع لأحکام القرآن ، ج ۱۹ ، ص ۱۳۳.

۱۴) از قافیه «ق» به مطلع :

إبکنی إن بکیت یا خیر هادِ

و اسبل الدّمع فهو یوم الفراقِ(۱)

۱- [۱] . علامه مجلسی ، بحارالأنوار ، ج ۴۳ ، ص ۱۷۸.

۱۵) از قافیه «ل» به مطلع :

فسوف اعطیه و لا ابالی

و اوثر اللّه علی عیالی(۱)

ص:۱۲۴

۱- [۱] . فرات الکوفی ، تفسیر فرات ، ج ۲ ، ص ۵۲۳ ؛ ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۳ ، ص ۴۲۵ ؛ ابن جوزی ، تذکره الخواص ، ص ۲۸۲ ؛ گنجی شافعی ، کفایه الطّالب ، ص ۳۴۶ ، قرطبی ، الجامع لأحکام القرآن ، ج ۱۹ ، ص ۱۳۲.

۱۶) از قافیه «م» به مطلع :

أمسی بخدّی للدّموع رسومٌ

أسفا علیک و فی الفؤاد کلومٌ(۱)

ص:۱۲۵

۱- [۱] . بحرانی ، عوالم العلوم ، ج ۱۱/۲ ، ص ۸۰۳ ؛ مرعشی ، احقاق الحق ، ج ۱۰ ، ص ۴۸۳.

۱۷) از قافیه «ن» به مطلع :

أشبه أباک یا حسن

و اخلع عن الحقّ الرّسن(۱)

ص:۱۲۷

۱- [۱] . ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۳ ، ص ۴۳۹ ؛ سید محسن امین ، أعیان الشیعه ، ج ۱ ، ص ۵۶۳.

۱۸) از قافیه «ن» به مطلع :

حاشا بنی فاطمه کلّهم

من خسّه تعرض او من خنا(۱)

ص:۱۲۸

۱- [۱] . ابن عنبه ، عمده الطالب ، ص ۱۳۱ ؛ قندوزی ، ینابیع الموده ، ج ۳ ، ص ۱۳۴ ؛ سمهوری ، جواهر العقدین ، ص ۲۷۰.

۱۹) از قافیه «ن» به مطلع :

إغبّر آفاق السّماء و كوّرت

شمس النّهار و أظلم العصران(۱)

ص:۱۲۹

۱- [۱] . سیوطی ، الثغور الباسمه ، ص ۵۴ ، سید محسن امین ، أعیان الشّیعه ، ج ۱ ، ص ۲۲۳ ؛ کحاله ، أعلام النساء ، ج ۴ ، ص ۱۱۲ ؛ شبلنجی ، نور الأبصار ، ص ۷۰ ؛ خوارزمی ، مقتل الحسین ، ج ۱ ، ص ۱۲۴ ؛ زینی دحلان ، السّیره النبویّه ، ج ۳ ، ص ۳۶۵ در حاشیه سیره حلبیه.

۲۰) از قافیه «ه» به مطلع :

یا أبتاه أجاب ربّا دعاه

یا أبتاه إلی جنّه الفردوس مأواه(۱)

۱- [۱] . علامه مجلسی ، بحارالأنوار ، ج ۷۹ ، ص ۱۰۶ ؛ و با اندک تفاوت در : حاکم ، مستدرک الصّحیحین ، ج ۳ ، ص ۵۹ ؛ مسند احمد ، ج ۳ ، ص ۱۹۷.

۲۱) از قافیه «ی» به مطلع :

قل للمغيّب تحت أطباق الثّرى

إن كنت تسمع صرختي وندائيا(۱)

ص:۱۳۱

۱- [۱] . ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۱ ، ص ۲۹۹ ؛ سید محسن امین ، أعیان الشیعه ، ج ۱ ، ص ۳۲۳ ؛ بحرانی ، عوالم العلوم ، ج ۱۱/۲ ، ص ۸۰۵.

۲۲) از قافیه «ی» به مطلع :

ص:۱۳۲

أنت شبیه بأبی

لست شبیها بعلی(۱)

۱- [۱] . ابن شهر آشوب ، مناقب آل ابی طالب ، ج ۳ ، ص ۴۳۹ ؛ سید محسن امین ، اعیان الشیعه ، ج ۱ ، ص ۵۶۳.

کتابنامه اشعار حضرت فاطمه علیهاالسلام

با نگاهی گذرا به منابع اشعار حضرت زهرا علیهاالسلام روشن می شود که در منابع فراوانی اشعار بی بی ثبت شده ، ولی ما در اینجا فقط کتابهایی را معرفی می کنیم که به عنوان «دیوان حضرت فاطمه» تألیف شده و به اشعار آن حضرت اختصاص دارد :

۱. دیوان فاطمه الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

کامل سلمان جیوری

چاپ مؤسسه المواهب ، بیروت ، ۱۴۱۹ ه . ۷۲ صفحه وزیری

۲. دیوان فاطمه الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

محمد عبدالرّحیم

نشر دار إقرء ، بیروت ، ۱۴۲۱ ه .

۳. دیوان فاطمه الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

محمد روحانی علی آبادی

شامل ۲۹ قطعه _ مخطوط _(۱)

در این میان آثار دیگری به همین عنوان منتشر شده که در مورد اشعار

۱- [۱] . انصاری ، فاطمه در آیینه کتاب ، ص ۳۳۱.

مربوط به حضرت زهرا علیهاالسلام می باشد ، که از موضوع بحث ما بیرون است.

ص:۱۳۵

بخش دهم

تسبیح حضرت فاطمه علیهاالسلام

یکی از آثار ماندگار تنها یادگار پیامبر تسبیح معروف به تسبیح حضرت فاطمه است که همه مسلمانان جهان با آن آشنا هستند و غالب مسلمانان همه روزه بعد از نمازهای یومیه به آن مداومت می کنند.

داستان تسبیح فاطمه علیهاالسلام از این قرار است که حضرت فاطمه در اثر فشار کارهای منزل به محضر رسول اکرم صلی الله علیه و آلهشرفیاب شد و از آن حضرت خادمی را مطالبه نمود ، پیامبر اکرم فرمود :

آیا چیزی به شما یاد بدهم که برای شما از خادم بهتر باشد؟

آنگاه تسبیح معروف را آموخت.(۱)

با توجه به اینکه پیامبر اکرم این تسبیح را به تنها یادگار خود آموخته ، این تسبیح به تسبیح حضرت فاطمه شهرت یافته است.

امام باقر علیه السلام در فضیلت تسبیح حضرت فاطمه علیهاالسلام می فرماید :

در میان ستایش ها خداوند به چیزی برتر از تسبیح فاطمه پرستش نشده است. اگر چیزی برتر از آن وجود داشت ، پیامبر آن را به حضرت فاطمه عطا می کرد.(۲)

امام صادق علیه السلام در این رابطه فرمود :

تسبیح حضرت فاطمه به دنبال هر نماز ، برای من محبوب تر است

۱- [۱] . شیخ صدوق ، الفقیه ، ج ۱ ، ص ۲۱۱.
۲- [۲] . کلینی ، الکافی ، ج ۳ ، ص ۳۴۳ ؛ شیخ طوسی ، تهذیب الاحکام ، ج ۲ ، ص ۱۰۵.

از اینکه هر روز ۱۰۰۰ رکعت (بدون تسبیح) نماز بخوانم.(۱)

به ابو هارون فرمود :

مـا کودکـان خـود را به تسبیـح حضـرت فـاطمه دسـتور می دهیم ، همـانگونه که آنهـا را به نمـاز دسـتور می دهیم. پس به آن مداومت کن. کسی که به آن مداومت کند شقی نگردد.(۲)

و در همین رابطه فرمود :

هر کس بعـد از هر نماز واجب پیش از آنکه پاهایش را باز کنـد ، تسبیح حضـرت فاطمه را بگوید ، خداوند بهشت را برای او واجب گرداند.(۳)

بهتر است که تسبیح حضـرت فاطمه بلافاصـله بعد از نماز ، رو به قبله ، با توجه ، بدون جا به جا کردن پاها ، با موالات و تربت حضرت حسین علیه السلام باشد ، که پاداش آن را چند برابر می کند.

اول کسی که تربت را رواج داد حضرت فاطمه علیهاالسلام بود ، او از قبر مطهر حضرت حمزه سید الشهداء خاک برداشت و با آن تسبیح درست کرد و تسبیح مخصوص خودش را با دانه های تربت حضرت حمزه بر می شمرد.(۴)

آنگاه امام زین العابدین علیه السلام به هنگام فراغت از دفن امام حسین علیه السلام یک

۱- [۱] . کلینی ، همان ؛ شیخ طوسی ، همان.
۲- [۲] . همان.
۳- [۳] . سید ابن طاووس ، فلاح السائل ، ص ۱۶۵.
۴- [۴] . مطهری ، شهید ، ص ۱۲۶ به پیوست قیام و انقلاب مهدی.

قبضه از تربت امام حسین علیه السلام برداشت ، که بر آن سجده می کرد و از آن تسبیحی ساخت ، که به هنگام ورود به شام در دست داشت.(۱)

روایات وارده از پیشوایان معصوم پیرامون اهمیّت تسبیح حضرت فاطمه ، شرایط آن و کیفیت آن بسیار فراوان است.(۲)

چند نکته :

در اینجا به چند نکته فقط اشاره می کنیم :

۱. تسبیح حضرت فاطمه علیهاالسلام در دو مورد وارد شده و تأکید فراوان بر مداومتِ آن شده است :

۱) پس از هر نماز

۲) به هنگام خواب(۳)

۲. کیفیت تسبیح حضرت فاطمه علیهاالسلام به دو طریق آمده است :

۱) اللّه اکبر ۳۴ مرتبه ، الحمدللّه ۳۳ مرتبه ، سبحان اللّه ۳۳ مرتبه.(۴)

۲) اللّه اکبر ۳۴ مرتبه ، سبحان اللّه ۳۳ مرتبه ، الحمدللّه ۳۳ مرتبه.(۵)

۳. مشهور در میان فقها تقدیم «الحمدللّه» بر «سبحان اللّه» است و روایت آن صحیح تر است و روایت دوم قابل تأویل بر اولی است ، زیرا در حدیث اول با «ثمّ» بیان شده که دلالت بر ترتیب دارد ، ولی در حدیث دوم با «واو» آمده که

۱- [۱] . کاشف الغطاء ، الأرض و التربه الحسینیه ، ص ۳۱.
۲- [۲] . ر. ک : شیخ حر عاملی ، وسائل الشیعه ، ج ۶ ، ص ۴۳۹ _ ۴۴۶.
۳- [۳] . شیخ بهائی ، مفتاح الفلاح ، ص ۵۸۷.
۴- [۴] . شیخ طوسی ، تهذیب الأحکام ، ج ۲ ، ص ۱۰۵ ، ح ۴۰۰.
۵- [۵] . شیخ صدوق ، الفقیه ، ج ۱ ، ص ۲۱۱.

صریح در ترتیب نیست.

۴. شیخ بهائی قدس سره پس از تحقیق به این نتیجه رسیده که در تسبیح حضرت فاطمه علیهاالسلام در میان آنچه بعد از نماز به عنوان تعقیبات خوانده می شود و آنچه به هنگام خواب به آن امر شده فرقی نیست و در هر دو «الحمدللّه» مقدم بر «سبحان اللّه» می باشد.(۱)

۵. در روایات عامه کیفیت تسبیح فاطمه به این ترتیب است :

سبحان اللّه ۳۳ مرتبه ، الحمدللّه ۳۳ مرتبه ،اللّه اکبر ۳۴ مرتبه.(۲) ولی در برخی از منابع عامه نیز مطابق روایات اهل بیت آمده است.(۳)

کتابنامه تسبیح حضرت فاطمه علیهاالسلام

۱ . آثار و اسرار تسبیح الزّهراء علیهاالسلام (عربی)

علیرضا رجالی/زهرا موسوی

نشر دار الرسول الاکرم صلی الله علیه و آله ، بیروت ، ۱۴۲۰ ه . ۸۶ صفحه رقعی.

۲ . اسرار و آثار تسبیح حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

علیرضا رجالی تهرانی

نشر نبوغ ، قم ، ۱۳۷۶ ش. ۶۴ صفحه رقعی.

ص:۱۳۹

۱- [۱] . شیخ بهائی ، مفتاح الفلاح ، ص ۵۸۷ _ ۵۹۵.

۲- [۲] . بخاری ، صحیح البخاری ، ج ۱ ، ص ۲۱۴ ، باب الذکر بعد الصلاه ؛ مسلم ، صحیح مسلم ، ج ۱ ، ص ۴۱۸ ، باب ۲۶ ، ح ۱۴۵ ؛ ابن سعد ، الطبقات الکبری ، ج ۸ ، ص ۲۵.

۳- [۳] . خوارزمی ، المناقب ، ص ۳۵۴ ، فصل ۲۰ ، ح ۳۶۴.

۳ . تسبیحات حضرت زهرا علیهاالسلام (فارسی)

عدنان زعفرانی

نشر نیک معارف ، تهران ، ۱۳۷۵ ش. ۴۰ صفحه جیبی.

۴ . تسبیحات حضرت فاطمه علیهاالسلام (فارسی)

محمد روحانی علی آبادی _ مخطوط _ (۱)

۵ . تسبیح فاطمه علیهاالسلام (اردو)

سید مهدی لکهنوی

چاپ کراچی ، ۱۳۷۷ ش. ۶۳ صفحه رقعی

۶ . تسبیح فاطمه علیهاالسلام (اردو)

نسیم امروهی

نشر گاما پرنتینگ پریس ، کراچی ، ۱۳۹۳ ه . ۸۲ صفحه.

۷ . ثواب تسبیح فاطمه زهرا علیهاالسلام (فارسی)

عباس عزیزی

نشر صلاه ، قم ، ۱۳۷۹ ش. ۶۴ صفحه جیبی.

۸ . رساله فی تسبیح الزهراء علیهاالسلام (عربی)

۱- [۱] . انصاری ، فاطمه علیهاالسلام در آیینه کتاب ، ص ۲۱۴.

خلف بن عبد علی بحرانی عصفوری ، متوفای ۱۲۰۸ ه . _ مخطوط _ (۱)

ص:۱۴۱

۱- [۱] . همان ، ص ۳۴۲.

ختامه مسک

کتابنـامه میراث علمی تنهـا یادگـار پیامبر صـلی الله علیه و آله در اینجا پایان یافت ، ولی سـخنان ناگفته و مطالب ناگفته فراوان باقی مانـد ، ولی به دلیل محدود بودن صـفحات مقاله به همین مقدار بسـنده شد. اگر خدا بخواهد در آینده این فصول دهگانه بسط و گسترش یافته ، بخشهای دیگری چون :

۱ . أحراز فاطمی

۲ . أذکار فاطمی

۳ . نمازهای حضرت فاطمه علیهاالسلام

۴ . مناجاتهای حضرت زهرا علیهاالسلام

۵ . وصیّتهای حضرت فاطمه علیهاالسلام

۶ . وقفنامه های حضرت زهرا علیهاالسلام

۷ . احتجاجهای حضرت فاطمه علیهاالسلام

و دیگر آثار ماندگار آن حضرت به آن افزوده شود.

تازه حق آن بی بی دو عالم باز هم ادا نخواهد شد که او تجسـید کوثر و مظهر خیر کثیر پروردگار ، تنها دختر رسول عالمیان و تنها همسنگ امیرمؤمنان علیه السلام می باشد ، که مدال پر افتخار «بقیّه النّبوه» منحصرا شایسته قامت آن محبوبه یکتاست.

هنگامی که او در محراب عبادت می ایستد ، خدایش با وجود او به فرشته ها مباهات می کند.

چون به محضر پدر شرفیاب می شود ، پدر او را «امّ أبیها» می خواند ، تمام قد پیش پایش می ایستد ، بر دستانش بوسه می زند و در جای خود می نشاند.

ص:۱۴۲

هنگامی که از استیضاح دولت وقت و ایراد خطابه فدکیه باز می گردد ، امیر مؤمنان علیه السلام او را با خطاب :

«یا ابنه الصّفوه و بقیّه النّبوه ؛

ای دختر پیامبر برگزیده و بازمانده پیامبری»

مخاطب قرار می دهد.(۱)

شرح فراز «بقیه النّبوه» به تألیف کتاب مستقل نیاز دارد که در این صفحات نمی گنجد ، فقط به عنوان تبرّک به تعدادی از فضایل بی بی فقط اشاره می کنیم :

۱ . خداوند منّان در شب معراج خطاب به پیامبر رحمت :

ای احمد! اگر تو نبودی جهان را نمی آفریدم ، اگر علی نبود ترا نمی آفریدم ، اگر فاطمه نبود شما را نمی آفریدم.(۲)

۲ . پیامبر رحمت خطاب به جناب سلمان :

ای سلمان ، محبت دخترم فاطمه در یکصد مورد پر خطر سود می بخشد که از آسان ترین آنها دم مرگ ، محشر ، میزان ، صراط و حساب و کتاب است.(۳)

۳ . جبرئیل امین پارچه ای از ابریشم آورد که بر آن نوشته شده بود :

۱- [۱] . طبرسی ، الاحتجاج ، ج ۱ ، ص ۱۰۸ ؛ مجلسی ، بحارالأنوار ، ج ۲۹ ، ص ۲۳۵ ؛ قزوینی ، فاطمه الزهراء من المهدالی اللحد ، ص ۴۳۱ ؛ محدث قمی ، بیت الأحزان ، ص ۱۲۳ ؛ أسعد عبود ، صحیفه الزهراء ، ص ۲۰۴ ؛ شیخ الاسلامی ، مسند فاطمه الزهراء ، ص ۱۳۲.

۲- [۲] . میرجهانی ، الجُنّه العاصمه ، ص ۱۴۹.

۳- [۳] . خوارزمی ، مقتل الحسین ، ج ۱ ، ص ۶۰.

خداوند شفاعت گنگاران را مهریه حضرت زهرا قرار دارد.

حضرت فاطمه وصیت کرد که آن پارچه ابریشمی را از زیر کفن بر روی سینه اش قرار دهند.(۱)

۴ . امام باقر علیه السلام در مقام بیان عظمت صدیقه طاهره فرمود :

حضرت فاطمه علیهاالسلام بر همه مخلوقات خدا ، از پیامبران ، فرشتگان ، آدمیان ، پریان ، پرندگان و درندگان واجب الاطاعه بود.(۲)

۵ . امام صادق علیه السلام در همین رابطه فرمود :

او صدّیقه کبری است ، همه قرنهای پیشین بر اساس شناخت و بر محور معرفت او دور زده است.(۳)

۶ . در علت نامیده شدنش به «زهرا» فرمود :

هنگامی که در محراب عبادتش می ایستاد ، نورش بر اهل آسمانها پدیدار می گشت ، آنگونه که نور ستارگان بر اهل زمین.(۴)

۷ . امام کاظم علیه السلام فرمود :

۱- [۱] . قزوینی ، فاطمه الزهراء ، من المهد الی اللحد ، ص ۱۳۴.

۲- [۲] . طبری ، دلائل الامامه ، ص ۲۸.

۳- [۳] . شیخ طوسی ، الأمالی ، ج ۲ ، ص ۶۱.

۴- [۴] . شیخ صدوق ، معانی الأخبار ، ص ۶۲.

حضرت فاطمه صدّیقه و شهیده است.(۱)

۸ . پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله فرمود :

فرشته ای به نزد من آمد و مرا بشارت داد که فاطمه بانویِ بانوان بهشت است.(۲)

۹ . امام حسن عسکری علیه السلام فرمود :

ما ــ امامان ــ حجت خدا بر مردمان هستیم ، امّا فاطمه علیهاالسلام حجت خدا بر ماست.(۳)

۱۰ . وجود اقدس حضرت بقیّه اللّه ارواحنا فداه در ضمن توقیع شریفی می فرماید :

دخت پیامبر صلی الله علیه و آله الگوی خوبی است برای من.(۴)

این بود اشاره ای کوتاه به اقیانوس ناپیدا کرانه فضایل حضرت فاطمه علیهاالسلامکه به بهانه برگزاری همایش «میراث علمی و معنوی حضرت فاطمه علیهاالسلام» ، به رشته تحریر درآمد و چون ران ملخی به پیشگاه سلیمان زمان عجل اللّه تعالی فرجه الشریف و از کنار ماه تابانِ قم به جوار رحمت سلطان خراسان ، سلطانِ سریر ارتضا ، حضرت علی بن موسی الرضا ، علیه آلاف التحیه و الثناء ، تقدیم گردید.

۱- [۱] . کلینی ، اصول کافی ، ج ۱ ، ص ۴۵۸.
۲- [۲] . ذهبی ، سیر أعلام النّبلاء ، ج ۲ ، ص ۱۲۳.
۳- [۳] . طیّب ، أطیب البیان ، ج ۱۳ ، ص ۲۳۵.
۴- [۴] . شیخ طوسی ، الغیبه ، ص ۱۷۳.

۲۶ محرم ۱۴۲۶ ه .

حوزه علمیه قم

علی اکبر مهدی پور

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹